

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

UEF | SPATiA
ALUE- JA KUNTATUTKIMUSKESKUS

SPATIA RAPORTTEJA 4/2022

Monipaikkainen Pohjois-Karjala

- monipaikkaisen työn, kansalaistoiminnan ja
hoivan muodot ja kehittämistarpeet

Mari Kattilakoski, Kati Pitkänen, Pasi Saukkonen

Itä-Suomen yliopisto
Alue- ja kuntatutkimuskeskus SPATIA

SPATIA RAPORTTEJA 4/2022

Monipaikkainen Pohjois-Karjala
- monipaikkaisen työn, kansalaistoiminnan ja
hoivan muodot ja kehittämistarpeet

Mari Kattilakoski, Kati Pitkänen, Pasi Saukkonen

ISBN 978-952-61-4726-0 (PDF)
ISSNL: 1795-9594
ISSN: 1795-9594, Spatia raportteja

Julkaisija: Itä-Suomen yliopisto, Alue- ja kuntatutkimuskeskus SPATIA
<https://www.uef.fi/spatia>

TIIVISTELMÄ

Monipaikkaisuus koskettaa miljoonien suomalaisten elämää. Kyse on siitä, että yhden kiinteän asuinpaikan sijaan yhä useampi viettää arkea ja vapaa-aikaa useissa eri paikoissa. Monipaikkaisuuteen liittyy monia syitä kuten vapaa-ajan vietto, työssäkäynti, sosiaaliset syyt tai omaisuuden hoito. Monipaikkaisuus synnyttää merkittävää vuorovaikutusta kaupunki- ja maaseutualueiden välille ja sen merkitys korostuu erityisesti maaseutualueilla, jossa maaseudun virkistyskäyttö sekä erilaiset monipaikkaiset ryhmät ovat lisääntyneet samaan aikaan kun vakituisten rekisteröityneiden väestön määrä on vähentynyt (Pitkänen & Strandell 2020). Monipaikkaisuuden ollessa kasvava ilmiö on sen tunnistaminen ja huomioinen osana maaseudun kehittämistä entistä tärkeämpää.

Monipaikkainen Pohjois-Karjala (MoniPoka) -hankkeessa on selvitetty monipaikkaisuuden ilmiötä ja sen eri muotoihin liittyvää potentiaalia ja kehittämistarpeita erityisesti kolmesta teemasta, jotka ovat: 1) monipaikkainen työ ja yrittäjyys, 2) monipaikkainen kansalaistoiminta ja 3) monipaikkainen hoiva. Monipaikkaisuuden ilmiötä ja erityispiirteitä Pohjois-Karjalassa ja sen kunnissa on selvitetty toisiaan täydentävillä aineistoilla. Erilaisista valtakunnallisista, alueellisista ja paikallisista tilasto- paikkatieto- ja rekisteriaineistoista sekä toteutetuista selvitys- ja tutkimushankkeista on kartoitettu olemassa oleva monipaikkaisuustieto Pohjois-Karjalan osalta. Tämän lisäksi on toteutettu kyselytutkimus, jonka kohderyhmänä ovat olleet Pohjois-Karjalan vapaa-ajan asukkaat, joiden vakituinen asuinpaikka sijaitsee maakunnan ulkopuolella. Kyselytutkimuksella on selvitetty monipaikkaisen vapaa-ajan asumisen laajuutta, vapaa-ajan asunnoilla tehtävää työtä ja yrittäjyyttä, vapaa-ajan asukkaiden osallistumista mökkikuntien ja kylien elämään, sekä edelleen vapaa-ajan asumiseen liittyvää läheisten hoivaa ja hoivan tarpeita. Seitsemän kunnan alueella on järjestetty myös kunta- ja järjestötoimijoiden keskustelutilaisuuksia ja kerätty laadullista aineistoa siitä, millaisena monipaikkaisuus näyttäytyy paikallisesti ja millaista potentiaalia ja kehittämistarpeita monipaikkaisten ryhmien osalta tunnistetaan.

Selvitys osoittaa, että monipaikkaisuus on monimuotoinen ja merkityksellinen ilmiö Pohjois-Karjalassa. Erityisesti vapaa-aikaan liittyvä monipaikkaisuus lisää merkittävästi Pohjois-Karjalassa aikaansa viettävien määrää. Maakunnan haja-asutusalueilla voi kesäkautena yöpyä jopa kolmannes enemmän väestöä kuin talvikaudella. Pohjois-Karjalassa on noin 24 500 kesämökkiä, mikä on 28,6 % suhteessa vakituisiin asuntokuntiin. Lähes kolmannes (29 %) mökin omistajista asuu maakunnan ulkopuolella. Vapaa-ajan asukkaiden merkitys on erityisen suuri Heinävedellä ja Rääkkylässä, jossa vapaa-ajan asuntoja on enemmän kuin vakituista asuntokantaa.

Työhön liittyvällä monipaikkaisuudella on sitä vastoin vähäinen vaikutus maakunnan väestömäärän vaihteluun. Maakunnan ulkopuolelta käydään Pohjois-Karjalassa suunnilleen saman verran töissä kuin pohjoiskarjalaiset käyvät maakunnan ulkopuolella. Myös opiskelijoita muuttaa vuosittain maakuntaan suunnilleen saman verran kuin alueelta muutetaan muualle opiskelemaan. Vaikka maakuntatasolla työhön ja opiskeluun liittyvän monipaikkaisuuden vaikutus on suhteellisen pieni, voi se paikallisesti olla merkittävää esimerkiksi kausityön osalta. Maataloudessa työskentelee Pohjois-Karjalassa vuosittain noin 2000 kausityöntekijää, joista liki puolet asuu vakituisesti ulkomailla.

Maakunnan ulkopuolella vakituisesti asuville vapaa-ajan asunnon omistajille tehdyn kyselyn pohjalta vapaa-ajan asuntojen käyttöaste on keskimäärin 85 päivää vuodessa. Työikäisistä vastaajista lähes puolet on työskennelleet vapaa-ajan asunnolta käsin ja ovat halukkaita tekemään tätä jatkossa entistä enemmän. Yli neljännes työikäisistä on kiinnostunut myös koko- tai osa-aikaisista työmahdollisuuksista Pohjois-Karjalassa. Kiinnostuneiden joukossa on erilaisissa ammateissa työskenteleviä kuten sote-alan työntekijöitä ja opettajia.

Ulkomaakuntalaisista vapaa-ajan asukkaista noin puolet ovat kiinnostuneita seuraamaan mökkikunnan asioita ja osallistumaan kylässä tai kunnassa tapahtuvaan toimintaan eri tavoin. Joka kymmenes kuuluu jo nyt johonkin alueen yhdistykseen ja lähes saman verran on heitä, jotka olisivat kiinnostuneita mökkikuntansa yhdistystoiminnasta. Lähes joka neljäs kyselyyn vastannut vapaa-ajan asukas myös kertoo, että vapaa-ajan asunnolla vietettyyn aikaan liittyy nyt tai tulevaisuudessa alueella asuvan lähiomaisen hoivaa tai avunantoa. Hie-man yli puolet hoivan ja avun tarjoajista on työssäkäyviä tai yrittäjiä, joskin varsin suuri osa myös itse ikääntyneitä. Yli kaksi kolmannesta avun tarjoajista on yli 60-vuotiaita.

Monipaikkaisessa hoivassa on yhtäältä kysymys etäällä asuvien lähiomaisten osallistumisesta ikääntyneiden vanhempien ja sukulaisten hoivaan, ja toisaalta ikääntyvien vapaa-ajan asukkaiden omista (tulevaisuuden) hoivan tarpeista. Maakunnan väestö ikääntyy ja erityisesti maaseudulla asuvien ikääntyneiden lähiomaiset asuvat kaupungistumiskehityksen myötä entistä kauempana. Ikääntyneiden yksinasuvien asumiseen tulee liittymään entistä enemmän toisessa osoitteessa asuvan omaisen tarjoamaa huolenpitoa, myös monipaikkaista hoivaa. Pohjois-Karjalassa on yli 8 400 yli 75-vuotiasta yksinasuvaa henkilöä ja näin monipaikkainen hoiva tulee maakunnassa todennäköisesti lisääntymään.

Tehty selvitys tarjoaa tietovarannon niin kuntien, hyvinvointialueen kuin paikallisten yhdistysten kehittämistyölle. Raportin lopussa esitetään konkreettisia toimenpide-esityksiä tukemaan kehittämistoimien käynnistymistä.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	8
2	MITÄ ON MONIPAIKKAISUUS? – ILMIÖN TAUSTOITUS	11
3	MONIPAIKKAISUUS POHJOIS-KARJALASSA - TILASTOJEN KERTOMAA	14
3.1	VAPAA-AJAN MONIPAIKKAISUUS	15
3.2	TYÖSSÄKÄYNTIIN JA OPISKELUUN LIITTYVÄ MONIPAIKKAISUUS	17
3.3	SOSIAALISIIN SYIHIN LIITTYVÄ MONIPAIKKAISUUS JA MONIPAIKKAINEN HOIVA	20
4	POHJOIS-KARJALAN MONIPAIKKAISET VAPAA-AJAN ASUKKAAT – REKISTERIAINEISTON JA KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSET	23
4.1	VAPAA-AJAN ASUNTOJEN KÄYTTÖ POHJOIS-KARJALASSA.....	28
4.2	TYÖSKENTELYN YHDISTYMINEN VAPAA-AJAN ASUMISEEN	33
4.3	VAPAA-AJAN ASUKKAIDEN OSALLISTUMINEN PAIKALLISEEN TOIMINTAAN	36
4.4	VAPAA-AJAN ASUMISEEN KYTKEYTYVÄ HOIVA	39
5	PAIKALLINEN MONIPAIKKAISUUS – JÄRJESTÖILTOJEN KESKUSTELUA	41
5.1	MONIPAIKKAISEN TYÖN MUOTOJA JA KEHITTÄMISTARPEITA	42
5.2	MONIPAIKKAISET YHDISTYKSISSÄ JA YHTEISÖISSÄ	43
5.3	MONIPAIKKAINEN HOIVA	44
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-ESITYKSET	46
	LÄHTEET	49

1 JOHDANTO

Monipaikkaisuus liittyy miljoonien suomalaisten elämään. Yhden kiinteän asuinpaikan sijaan yhä useampi viettää arkea ja vapaa-aikaa useissa eri paikoissa sekä liikkuen näiden paikkojen välillä. Monipaikkaisuuteen liittyy syitä kuten vapaa-ajan vietto, työssäkäynti, sosiaaliset syyt tai omaisuuden hoito. Monipaikkaisuuden merkitys korostuu erityisesti maaseutualueilla, jossa maaseudun virkistyskäyttö sekä erilaiset monipaikkaiset ryhmät ovat lisääntyneet samaan aikaan kun vakituisen rekisteröityneen väestön määrä on vähentynyt (Pitkänen & Strandell 2020). Monipaikkaisuus synnyttää merkittävää vuorovaikutusta kaupunki- ja maaseutualueiden välille ja tukee omalta osaltaan maaseudun elinvoimaisuutta ja palvelujen säilymistä. Monipaikkaisuuden ollessa kasvava ilmiö on sen tunnistaminen ja huomioinen maaseudun kehittämisessä entistä tärkeämpää.

Monipaikkaisuuden erilaisista muodoista ja näiden luomasta potentiaalista ja kehittämistarpeista puuttuu usein tarkempi alueellinen ja paikallinen kokonaiskuva. Pohjois-Karjalan osalta tähän tietotarpeeseen on vastattu Monipaikkainen Pohjois-Karjala (MoniPoka) -hankkeella¹ jossa on selvitetty monipaikkaisuuden muotoja ja näihin liittyvää potentiaalia ja kehittämistarpeita erityisesti kolmesta teemasta, jotka ovat:

- 1) monipaikkainen työ ja yrittäjyys
- 2) monipaikkainen kansalaistoiminta
- 3) monipaikkainen hoiva

Työhön liittyvän monipaikkaisuuden muotoja ovat pitkistä työmatkoista johtuva monipaikkaisuus eli pendelöinti, etätyö ja kausityö. Monipaikkaisuuden kansallista nykytilaa tarkastellut tutkimus osoittaa, että työmatkojen keskipituus on jatkuvasti noussut ja myös työasuntovähennyksen suosio kasvanut. Niin ikään työn paikkariippumattomuus ja etätyö ovat yleistyneet nopeasti. Pendelöinnin ja etätyön ohella merkittävää monipaikkaisuutta liittyy myös kausityöhön, jota tehdään erityisesti maa- ja metsätaloudessa sekä matkailun alalla. (Rannanpää ym. 2022, 23–35.) Monipaikkainen yrittäjyys on vielä vähemmän tunnettu ilmiö, vaikka tuoreimman Maaseutubarometrin (2020) mukaan monipaikkainen maaseutuun liittyvä yrittäjyys kiinnostaa jopa kolmasosaa suomalaisia. Kasvavia liiketoimintamahdollisuuksia nähdään erityisesti elämys- ja virkistyspalveluissa, uusiutuvan energian tuotannossa sekä hyvinvointiin, lähiruokaan ja matkailuun liittyvissä elinkeinoissa. Lähes viidennes Maaseutubarometriin vastanneista katsoo yritystoiminnan edistämisen olevan maaseudun polttavimpia kehittämistarpeita. Monipaikkainen Pohjois-Karjala -hankkeessa on selvitetty monipaikkaisen työn ja yrittäjyyden laajuutta Pohjois-Karjalan maaseutualueilla sekä kartoitettu tähän liittyvää kiinnostusta tulevaisuudessa.

Järjestäytyneellä kansalaistoiminnalla on Suomessa pitkät perinteet (Ruuskanen ym. 2020, 27–28), ja yhdistystoiminnalla on maaseutualueilla tärkeä rooli niin asukkaiden elinolojen,

---

¹ Hanke on toteutettu Itä-Suomen yliopiston (Karjalan tutkimuslaitos ja Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia), Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) sekä Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry:n yhteishankkeena 1.9.2021-31.10.2022. Hanke on rahoitettu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2014–2020.

hyvinvoinnin kuin osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisessä. Tulevaisuuden yhdistystoimintaa haastaa kuitenkin monin paikoin aktiivisten toimijoiden ikääntyminen ja väheneminen ja tästä johtuva yhdistystoiminnan hiipuminen. Pohjois-Karjalaa koskevan tuoreen Maaseutuluotaimen (2021) mukaan yhdistys- ja järjestötoiminnan haasteeksi koetaan erityisesti nuorten aktiivien mukaan saaminen toimintaan. Maaseudun monipaikkaiset asukkaat voivat osaltaan tukea, vahvistaa ja uudistaa maaseudun kansalaistoimintaa. Monipaikkainen Pohjois-Karjala -hankkeessa on selvitetty maaseudun monipaikkaisten asukkaiden kiinnostusta osallistua paikalliseen toimintaan kuten yhdistys- ja kylätoimintaan sekä kartoitettu millä tavoin monipaikkaisuus ilmenee paikallisten yhdistysten toiminnassa ja myös laajemmin paikallisyhteisöjen toiminnassa.

Monipaikkaisuus koskettaa myös hoivasektoria eri tavoin. Yhtäältä kysymys on etäällä asuvien lähiomaisten osallistumisesta ikääntyneiden vanhempien ja sukulaisten hoivaan, ja toisaalta vapaa-ajan asukkaiden hoivan tarpeista ikääntymisen myötä. Monipaikkainen Pohjois-Karjala -hankkeessa on pyritty selvittämään, minkä laajuudesta ilmiöstä monipaikkaisessa hoivassa on Pohjois-Karjalan osalta kyse, ja millaisena vapaa-ajan asukkaat itse näkevät hoivan tarpeensa tulevaisuudessa. Missä määrin etäällä asuvat lapset ja sukulaiset osallistuvat maaseudun ikääntyvän väestön hoivaan, ja millaisia erilaisia hoiva- ja tukipalveluja vapaa-ajan asukkaat kokevat ikääntymisen myötä tarvitsevana, jotta voivat jatkaa monipaikkaista asumistaan Pohjois-Karjalassa.

Selvityksen pohjana tilasto- ja tutkimuskatsaus, valtakunnallinen kysely sekä kunnissa toteutetut keskustelutilaisuudet (järjestöillat)

Monipaikkaisuuden ilmiötä ja erityispiirteitä Pohjois-Karjalassa ja sen kunnissa on selvitetty toisiaan täydentävillä aineistoilla. Erilaisista valtakunnallisista, alueellisista ja paikallisista tilasto- paikkatieto- ja rekisteriaineistoista sekä toteutetuista selvitys- ja tutkimushankkeista on kartoitettu jo olemassa oleva monipaikkaisuustieto Pohjois-Karjalasta. Hajanainen ja sirpaleinen tieto on koottu yhteen selvityksen tausta- ja pohja-aineistoksi (luku 3).

Hankkeessa on toteutettu kyselytutkimus kohderyhmänä Pohjois-Karjalan vapaa-ajan asukkaat, joiden vakituinen asuinpaikka sijaitsee maakunnan ulkopuolella. Kyselytutkimuksella on selvitetty monipaikkaisen vapaa-ajan asumisen laajuutta Pohjois-Karjalassa ja sen eri kunnissa. Lisäksi kyselyllä on kartoitettu sekä tämänhetkistä että viiden vuoden päähän ennakkoivaa tietoa koskien vapaa-ajan asunnoilla tehtävää työtä ja yrittäjyyttä, sitä kuinka vapaa-ajan asukkaat osallistuvat ja haluaisivat osallistua mökkikuntien ja kylien elämään kuten yhdistys- ja kylätoimintaan, sekä edelleen vapaa-ajan asumiseen liittyvää läheisten hoivaa ja itse vapaa-ajan asukkaiden (tulevaisuuden) hoivan tarpeita.

Seitsemän kunnan (Heinävesi, Iloanta, Nurmes, Tohmajärvi, Outokumpu, Rääkkylä, Liperi) alueella järjestettiin myös keskustelutilaisuudet ja kerättiin laadullista aineistoa siitä, millaisena monipaikkaisuus näyttäytyy paikallisesti ja millaista potentiaalia ja kehittämistarpeita monipaikkaisuudessa tunnustetaan. Keskustelutilaisuudet järjestettiin pääsääntöisesti paikallisten järjestöiltojen yhteydessä yhteistyössä kuntien ja paikallisten järjestöyhteistyöryhmien kanssa. Kunta- ja järjestötoimijoita yhteen kokoavissa keskustelutilaisuuksissa hahmotettiin monipaikkaisten asukkaiden roolia työn ja yrittäjyyden osalta, paikallisessa yhdistystoiminnassa sekä kuinka monipaikkaisuus näkyy hoivan kysymyksissä. Tilaisuuksilla lisättiin eri toimijatahojen tietoisuutta monipaikkaisuudesta sekä edistettiin paikallistasolla

tapahtuvaa yhteistä keskustelua monipaikkaisuuden paikallisista ilmiöistä ja näiden avaamista mahdollisuuksista.

Käsillä oleva raportti kokoaa yhteen selvityksen tulokset luoden kokonaiskuvaa monipaikkaisuuden erilaisista ulottuvuuksista ja paikallisista erityispiirteistä Pohjois-Karjalassa. Laaja-alainen selvitys pyrkii luomaan ymmärrystä, minkä laajuisesta ilmiöstä monipaikkaisuudessa on Pohjois-Karjalan osalta kyse, ja edelleen millaista potentiaalia ja kehittämistarpeita tämä luo niin maakuntaliitolle, hyvinvointialueelle, kunnille kuin kylille ja yhdistystoimijoille. Selvitystyö auttaa tunnistamaan elinkeinopolitiikkaan, kansalaistoimintaan ja hoivaan liittyviä monipaikkaisuuden kysymyksiä ja avaa näköaloja siihen, miksi monipaikkaisuus on tärkeää huomioida näitä koskevassa kehittämistyössä.

Tehty selvitys voidaan hahmottaa myös eräänlaiseksi sateenvarjohankkeeksi, joka luo tietovarannon uusien kehittämishankkeiden suunnitteluun. Raportin lopussa esitämme konkreettisia toimenpide-esityksiä tukemaan uusien kehittämishankkeiden käynnistymistä. Raportti tarjoaa tietopohjaa niin eri sektoreiden kuin aluetasojen toimijoille temaattisen kehittämistyön suunnitteluun ja toteuttamiseen.

2 MITÄ ON MONIPAUKKAISUUS? – ILMION TAUSTOITUS

Monipaikkaisuus on noussut viime vuosina keskeiseksi teemaksi niin ihmisten arjessa kuin alueiden, kuntien ja kylien kehittämisessä. Jo aiemmin herännyt keskustelu kiihtyi koronapandemian aikana, kun ihmisten arjen liikkuminen ja ajankäyttö mullistuivat ja kansalliset siirtyivät entistä laajemmin paikkariippumattomaan etätyöhön. Monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden käsitteet on nostettu myös monen pohjoiskarjalaisen kunnan ja kylän kehittämiskärjeksi.

Kehittämisstrategioissa ei kuitenkaan määritellä useinkaan kovin tarkasti mitä monipaikkaisuudella ja paikkariippumattomuudella tarkoitetaan. Laajasti ymmärrettynä monipaikkaisuus tarkoittaa käytäntöä, jossa ihmiset viettävät aikaa eri asuin- ja olinpaikoissa sekä liikkuen näiden paikkojen välillä (Pitkänen & Strandell 2018). Lähes jokainen meistä elää monipaikkaisesti, kun olinpaikkaa vaihdetaan päivittäin esimerkiksi kodin, työpaikan ja vapaa-ajan harrastepaikkojen välillä. Monipaikkaisesta asumisesta on kuitenkin kyse silloin kun eri paikoissa yövytään säännöllisesti. Monipaikkainen asuminen voi tarkoittaa, että ihmisellä on samanaikaisesti useita eri koteja, joiden välille ajankäyttö jakautuu.

Monipaikkainen asuminen tarkoittaa, että ihmisellä on samanaikaisesti useita eri koteja, joiden välille ajankäyttö jakautuu.

Monipaikkaisuus on lisääntynyt viime vuosikymmeninä. Koronapandemian ohella ajureina ovat olleet ihmisten, tiedon ja tavaroiden liikkumisen yleinen lisääntyminen, digitalisaatio sekä työelämässä tapahtuneet muutokset kuten työn ja vapaa-ajan välisten rajojen hämärtyminen ja työn teon uudelleenorganisointumisen. Usein monipaikkaisuuteen on yhdistetty paikkariippumattomuuden käsite. Paikkariippumattomuudella viitataan siihen, että esimerkiksi työnteko tai opiskelu ei ole riippuvainen tietystä fyysisestä sijainnista, vaan sitä voidaan tehdä lähes mistä paikasta käsin tahansa. Kansainvälisesti esillä ollut esimerkki paikkariippumattomasta elämästä ovat diginomadit (Hannonen 2020), jotka yhdistävät paikkariippumattoman etätyön matkailuun työskennellen matkakohteessa hyödyntämällä esimerkiksi kahviloita, kirjastoja, coworking-tiloja, toimistohotelleja tai muita etätyöskentelyyn tarkoitettuja tiloja. Paikkariippumattomuus on siten tekijä, joka voi toimia mahdollistajana monipaikkaisuudelle ja monipaikkaiselle asumiselle tilanteessa, jossa asuminen ei ole sidottu työpaikan läheisyyteen. Toisaalta paikkariippumattomuus voi myös vähentää tarvetta monipaikkaisuuteen, kun työpaikalle ei tarvitsekaan matkustaa, vaan töitä voidaan tehdä kotoa käsin.

Arjen ja elämän joustava järjestäminen sekä liikkuminen eri paikkojen välillä on keskeinen osa monipaikkaisuutta. Ajankäytön järjestäminen eri paikkojen välillä voi olla päivittäistä tai viikoittaista, esimerkiksi niin että viikot asutaan työpaikkakunnalla ja viikonloput kotipaikkakunnalla. Monipaikkaisuus voi olla myös kausittaista, kuten silloin kun kesäkuukaudet vieteään pääosin vapaa-ajan asunnolla ja talvi vakituksessa asunnossa. Monipaikkaisuuden rytmi vaikuttaa myös siihen, miten pitkän matkan päähän ollaan valmiita matkustamaan. Päivittäin tapahtuva monipaikkaisuus on usein lähialueen sisällä tapahtuvaa, kun taas viikoittainen tai kausittainen monipaikkaisuus ylittää alueiden ja joskus jopa valtakunnan rajoja.

Monipaikkaisen asumisen ja elämän taustalla voi olla monia eri syitä. Aiemmissä tutkimuksissa monipaikkaisuutta motivoiviksi tekijöiksi on erotettu Suomessa muun muassa työ, vapaa-aika, sosiaaliset ja omistukseen liittyvät suhteet (Pitkänen & Strandell 2018, Rannanpää ym. 2022). Työhön liittyviä monipaikkaisia asukkaita ovat muun muassa väliaikaisesti paikkakunnalla asuvat kausityöntekijät tai ylipäänsä henkilöt, joiden työmatka on niin pitkä, että he joutuvat asumaan säännöllisesti tai ainakin väliaikaisesti työpaikkakunnalla. Vastaavalla tavalla myös opiskelijoiden koti ja opiskelupaikkakunta voivat sijaita etäällä toisistaan. Vapaa-ajan viettoon liittyvää monipaikkaisuutta on puolestaan esimerkiksi vapaa-ajan asuminen, jolloin vapaa-ajan viettoa varten on hankittu toinen asunto kuten kesämökki tai lomaosake. Vapaa-aikaa voidaan viettää kodin ulkopuolella myös matkailukohteissa tai vierailien sukulaisten tai ystävien luona. Sosiaalisiin suhteisiin liittyvästä monipaikkaisuudesta esimerkki ovat vuoroasuvat lapset, jotka erotilanteen jälkeen asuvat vuorotellen eri vanhempiensa luona. Vastaavalla tavalla myös ikääntyneiden sukulaisten tai lastenlapsien hoiva voi synnyttää tarpeen viettää aikaa säännöllisesti sukulaisten tai ystävien luona. Viime vuosina on yleistynyt myös parisuhteisiin liittyvä monipaikkaisuus, jolloin kysymys on siitä, että pariskunnat päättävätkin yhteen muuttamisen sijaan asua eri osoitteissa ja yhteistä aikaa viettämään joustavasti eri asuinpaikkojen välillä. Suomessa yhtenä syynä monipaikkaisuuteen on myös metsän tai kiinteistöjen omistus, mikä voi luoda tarvetta viettää säännöllisesti aikaa ja yöpyä paikkakunnalla, jossa omistaa luonnonvaroja tai rakennuskantaa.

Kaikille monipaikkaisuus ei ole oma valinta. Monipaikkaista elämää voidaan joutua elämään varallisuuteen, terveyteen, turvallisuuteen tai poliittisiin syihin liittyen. Suomessa tällaisia ryhmiä ovat muun muassa kodittomat henkilöt, turvapaikanhakijat, laitoshoidossa tai vankilassa olevat henkilöt sekä kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset. Myös työhön ja opiskeluun liittyvä monipaikkaisuus voi olla pakon sanelemaa, jos esimerkiksi kotipaikkakunnalta ei löydy riittävästi työ- tai opiskelumahdollisuuksia tai työvoimaa elinkeinon harjoittamiseen, vaan töitä tai työvoimaa joudutaan etsimään alueen ulkopuolelta.

Kaiken kaikkiaan monipaikkaiset asukkaat ovat alueiden elinvoimaisuuden ja kehittämisen kannalta kiinnostava ryhmä, sillä monipaikkaisuus voi vaikuttaa merkittävällä tavalla alueen väestömäärän vaihteluun eri aikoina. Esimerkiksi vapaa-ajan asukkaat moninkertaistavat monen suosituksen mökkikunnan asukasluvun kesäkuukausina. Tästä huolimatta monipaikkaisia ei kuitenkaan aina huomioida osana alueiden ja paikkojen kehittämistä. Osaltaan tähän vaikuttaa se, että väestöön ja asukkaisiin liittyvä tietopohja on hyvin asuinpaikkasidonnaista. Erilaiset tilastot ja rekisterit olettavat, että ihmisillä on yksi vakituinen asuinpaikka ja että heidän elämänsä ja vaikutuksensa rakentuu tämän asuinpaikan ympärille. Monipaikkaisuutta ei tilastoida ja näin erilaisiin monipaikkaisuuden muotoihin liittyvä tieto on haettava erilaisista rekistereistä, tilastoista, tutkimuksista ja selvityksistä.

Monipaikkaisuus voi vaikuttaa merkittävällä tavalla alueen väestömäärän vaihteluun eri aikoina.

Kaikista monipaikkaisuuden muodoista ei ole saatavilla tietoa ja tällöin ilmiön merkittävyyden arviointi vaatii erillistä tutkimusta. Yksi tapa arvioida monipaikkaisuuden vaikutuksia väestömäärän vaihteluihin on matkapuhelimien sijaintiin pohjautuva mobiilidata. Sijaintidatan pohjalta on mahdollista arvioida missä ihmiset kulloinkin aikaansa viettävät ja miten

paljon väestömäärä eri alueilla vaihtelee eri kausina. Mobiilidatan perusteella ei kuitenkaan saada tietoa siitä, ketä alueella aikaansa viettävät ihmiset ovat.

Monipaikkaisia asukkaita koskevan monipuolisen tietopohjan luominen on tärkeää ilmiön vaikutusten arvioimiseksi. Monipaikkaisuudella voi olla paikallisesti sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia, jotka voivat kohdistua niin alueen elinvoimaan, yhteisöllisyyteen kuin hyvinvointiin. Alueen ulkopuolelta tulevat monipaikkaiset asukkaat ovat usein merkittäviä paikallisille elinkeinoille lisäten palveluiden ja tuotteiden kysyntää ja luoden jopa kokonaan uudenlaisia elinkeinomahdollisuuksia. Toisaalta jos monipaikkaisuutta ei huomioida palvelujen ja tuotteiden tarjonnassa tai infrastruktuurin mitoituksessa, voi tämä aiheuttaa ennakkoimatonta painetta. Yhteisöllisyyden näkökulmasta monipaikkaiset asukkaat voivat tuoda uutta osaamista ja verkostoja ja elävöittää paikallista yhteisöä osallistuessaan eri tapahtumiin, yhdistyksiin ja paikalliseen toimintaan. Joskus ulkopuolelta tulevien näkemykset paikallisesta kehittämisestä voivat kuitenkin poiketa paikallisten asukkaiden näkemyksistä, mikä voi synnyttää ristiriitoja. Monipaikkaisuus voi myös väliaikaisesti vähentää alueen väestömäärää, jos esimerkiksi lomakaudella suuri määrä asukkaita matkailee samanaikaisesti tai viettää aikaa muualla vapaa-ajan asunnollaan. Monipaikkaisuuden vaikutukset ovat erilaisia eri alueilla, ja osana paikallista kehittämistä onkin tärkeää tunnistaa, miten merkittävää monipaikkaisuus on omalla alueella, ja ketä alueella aikaansa viettävät monipaikkaiset asukkaat ovat.

3 MONIPAIKKAISUUS Pohjois-Karjalassa - Tilastojen Kertomaa

MoniPoka-hankkeessa kartoitettiin monipaikkaisuuteen ja ilmiön laajuuteen ja monimuotoisuuteen liittyvä tietopohja Pohjois-Karjalassa. Monipaikkaisuusilmiötä selvitettiin kuntatasolla, siten että tulokset esiteltiin ja ne toimivat keskustelun pohjana hankkeessa toteutetuissa kuntakohtaisissa järjestöilloissa. Näitä toteutettiin eri puolilla maakuntaa niin että monipaikkaisuusilmiön monimuotoisuus nousi myös esille.

Tietopohjan kartoituksessa hyödynnettiin laajasti erilaisia tilasto- ja rekisteritietoja kuten tietoa vapaa-ajan asunnoista, työpaikoista, työmatkoista, opiskelijoista, vakituisista asukkaista ja asuntokunnista. Lisäksi hankkeessa hyödynnettiin Valtioneuvoston rahoittaman ”Elinvoimainen ja kestävä monipaikkainen Suomi” -hankkeen analyysijä ja materiaaleja, jotka pohjautuivat Telian mobiilidataan (Rannanpää ym. 2022). Hankkeiden yhteistyönä on julkaistu verkkopohjainen interaktiivinen tietopankki, jossa on mahdollista tarkastella monipaikkaisuuteen liittyvää tietopohjaa alueittain (Syke 2022).

Kuva 1. Hankkeen tuloksena syntyi tietopankki, johon on koottu tietoa mm. vapaa-aikaan sekä työhön ja opiskeluun liittyvästä monipaikkaisuudesta

Mobiilidatan perusteella Pohjois-Karjalan alueella yöpyvän väestön määrä vaihtelee enimmillään noin 10 prosenttia eri kuukausien välillä (Syke 2022). Esimerkiksi heinäkuussa 2020 Pohjois-Karjalassa yöpyi keskimäärin 10,6 % enemmän väestöä kuin helmikuussa 2021. Väestömäärä vaihtelee erityisesti haja-asutusalueilla, jossa voi kesäkuukausina yöpyä jopa kolmannes enemmän väestöä kuin talvikuukausina. Taajamissa väestömäärän vaihtelu on maltillisempaa. Väestömäärän vaihteluissa on merkittäviä eroja myös kuntien välillä. Suhteellisesti eniten väestö vaihtelee kesä- ja talvikauden välillä Ilomantsissa, Rääkkylässä ja Heinävedellä, joissa yöpyy kesäkaudella kolmannes enemmän ihmisiä kuin talvikaudella. Vähiten kuukausittainen väestömäärä vaihtelee Joensuussa ja Kontiolahdella. Eniten Pohjois-Karjalaan matkustetaan lähimaakuntien kaupungeista Kuopiosta, Varkaudesta ja Savonlinnasta

sekä Helsingistä. Erityisesti kesäkautena moni alueelle suuntautuva yöpymiseen johtava matka on lähtöisin pääkaupunkiseudulta. Myös Pohjois-Karjalasta pois suuntautuvat yöpymiseen johtavat matkat kohdistuvat usein Helsinkiin tai naapurimaakuntien kaupunkeihin Kuopioon, Savonlinnaan ja Varkauteen

Pohjois-Karjalan haja-asutusalueilla voi kesäkuukausina yöpyä jopa kolmannes enemmän väestöä kuin talvikausina.

Mobiilidata ei yksinään kerro ketä eri aikoina alueella aikaansa viettävät tai sieltä poissaolevat ovat. Koska suurin väestönvaihtelu on kesä- ja talvikuukausien välillä, voidaan tästä kuitenkin päätellä, että kesäkuukausina väestömäärää lisäävät erityisesti muualta tulevat vierailijat, matkailijat ja vapaa-ajan asukkaat. Väestömäärien vaihteluun voi liittyä kuitenkin myös muita syitä, kuten työmatkoihin, opiskeluun, perhesuhteisiin tai omistuksiin liittyvää monipaikkaisuutta ja liikkumista.

3.1 VAPAA-AJAN MONIPAIKKAISUUS

Pohjois-Karjalan majoitusliikkeisiin saapuu vuosittain noin 200 000–300 000 matkailijaa (Visit Finland 2022). Pandemian liikkumisrajoitusten aikana määrä hieman väheni ja erityisesti ulkomaisten matkailijoiden määrä romahti. Pohjois-Karjalan matkailijoista suurin osa on kotimaan matkailijoita, joiden määrä on pandemiasta huolimatta säilynyt noin 250 000 matkailijassa. Maksulliseen majoitukseen suuntautuvien matkojen ohella yöpymisiä sisältäviä matkoja tehdään paljon myös sukulaisten ja ystävien luokse. Pohjois-Karjalaan suuntautuu vuosittain noin 600 000–700 000 kotimaan vapaa-ajan matkaa, joissa käytetään ilmaismajoitusta (Visit Finland 2022).

Pohjois-Karjalassa on noin 24 500 kesämökkiä ja mökkejä on 28,6 % suhteessa vakituisiin asutokuntiin (Tilastokeskus 2022e, 2022c, ks. Taulukko 1). Asutokunta muodostuu samassa asuinhuoneistossa vakituisesti asuvista henkilöistä. Mikäli mökit laskettaisiin mukaan vakituisiin asutokuntiin, noin joka viides asutokunta maakunnassa olisi mökkiläistalous. Erityisen paljon mökkejä suhteessa vakituisiin asutokuntiin on Rääkkylässä ja Heinävedellä, joissa mökkejä on enemmän kuin vakituisia asutokuntia. Suurin osa maakunnassa sijaitsevien mökkien omistajista asuu vakituisesti jossain Pohjois-Karjalan kunnassa, mutta noin 29 % asuu vakituisesti maakunnan ulkopuolella. Vastaavasti 11,8 % maakunnassa asuvista mökinomistajista mökkeilee Pohjois-Karjalan ulkopuolella. Maakunnan ulkopuolelta tulevia mökkeilijöitä käsitellään tarkemmin tämän raportin luvussa 4.

Pohjois-Karjalaan suuntautuu enemmän vapaa-ajan asumiseen liittyvää monipaikkaisuutta kuin lähtee. Näin ollen muualta tuleva monipaikkainen vapaa-ajan väestö lisää Pohjois-Karjalan alueella aikaansa viettävien määrää vakituisen asukasluvuun verrattuna. Suomen ympäristökeskuksessa on mallinnettu vapaa-ajan asumisen vaikutusta ihmisten ajankäyttöön eri alueilla (Rannanpää ym. 2022). Mallinnuksen mukaan vapaa-ajan asunnoilla vietetty aika lisää Pohjois-Karjalan henkilövuosia 2,7 % verrattuna vakituisen asukasluvuun pohjautuvaan oletukseen (Syke 2022). Erityisen paljon ajankäyttö lisääntyy Rääkkylässä ja Heinävedellä, joissa vapaa-ajan asukkaat lisäävät vietettyjä henkilövuosia reilulla viidenneksellä.

Joensuussa vietettyä aikaa vapaa-ajan asuminen puolestaan vähentää kaupungin asukkaiden mökkien sijaitessa Joensuun ulkopuolella.

Pohjois-Karjalaan suuntautuu enemmän vapaa-ajan asumiseen liittyvää monipaikkaisuutta kuin lähtee.

Taulukko 1. Kesämökkien tunnuslukuja Pohjois-Karjalan kunnissa (Lähteet: Tilastokeskus, SYKE, Syke 2022)

Kunta	Kesämökkien määrä 2020	Kesämökit suhteessa vakituisiin asutokuntiin 2020 (%)	Kesämöккеilyn vaikutus ajankäyttöön 2020 (% htv) (SYKEN mallinnus)	Pohjois-Karjalan ulkopuolelta tulevat kesämökinomistajat (%)*
Joensuu	3411	8,1	-2,7	19,0
Outokumpu	1006	28,8	3,2	29,7
Heinävesi	1775	101,6	22,1	52,2
Ilomantsi	1805	69,7	13,6	26,1
Kontiolahti	1519	23,9	0,7	18,9
Juuka	1665	67,7	15,1	34,8
Liperi	2519	45,7	6,9	20,7
Polvijärvi	1468	69,5	10,8	20,7
Lieksa	2741	45,2	8,0	31,6
Nurmes	1700	33,3	4,5	35,1
Kitee	2864	55,0	7,6	37,8
Rääkkylä	1162	102,6	22,1	25,4
Tohmajärvi	887	40,7	6,3	26,9
Pohjois-Karjala yhteensä	24522	28,6	2,7	28,8 %

*Tietolähteenä käytetty digi- ja viestintävirastosta toimitettua rekisteriaineistoa, joka edustaa ajankohtaa 22.10.2021. Tässä laskelmassa mukana ovat rekisteriin vapaa-ajan asuinrakennuksella merkityt kiinteistöt (24 454 kpl)

Heinävedellä on paljon matkailuun ja vapaa-ajan viettoon liittyvää monipaikkaisuutta

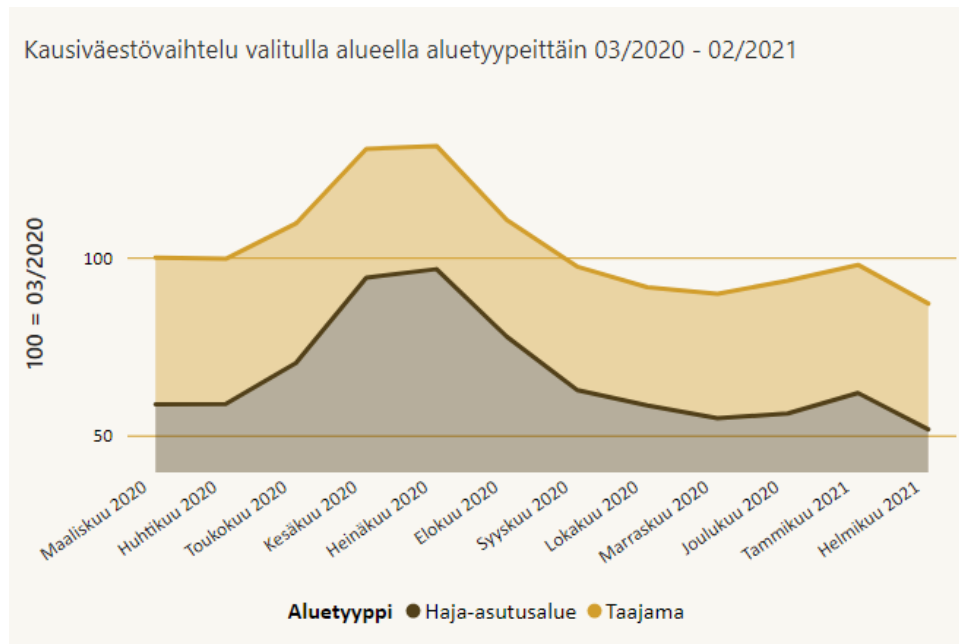
Heinävesi on hyvä esimerkki maakunnan kunnasta, jossa erityisesti vapaa-aikaan liittyvä monipaikkaisuus on tilastojen ja mobiilidatan perusteella varsin merkittävää. Telian mobiiliverkkodatan perusteella kuntaan paikantuu kesäkautena parhaimmillaan jopa noin kolmanneksen enemmän alueella yöpyvää väestöä kuin talvikaudella (ks. Kuvio 1). Heinäveden haja-asutusalueilla väestö saattaa jopa kaksinkertaistua. Kaiken kaikkiaan Heinäveden alueella yöpyy koko vuoden ajan keskimäärin enemmän väestöä kuin kunnan virallinen väkiluku on (Heinäveden väkiluku 2021 lopussa: 3 136, Tilastokeskus 2022g).

Väestön kausivaihtelua selittävät erityisesti matkailu ja vapaa-ajan asuminen. Heinävedellä sijaitsevat Uuden Valamon ja Lintulan luostarit ovat alueellisesti merkittäviä

matkailukohteita. TAK Oy:n tuottaman Visitory-tilaston mukaan vuonna 2021 Heinävedelle kirjattiin 381 000 vähintään puoli tuntia kestänyttä kotimaisen matkailijan vierailua ja 118 000 kotimaisten matkailijoiden yöpymistä. Näistä suurin osa ajoittuu kesäkaudelle (Tak research 2022).

Heinävedellä on lähes 1800 kesämökkiä ja mökkejä on enemmän kuin alueella asuvia vakituksia asuntokuntia. Valtakunnallisesti on arvioitu, että jokaista vapaa-ajan asuntoa käyttää vuosittain keskimäärin noin neljä henkilöä (Voutilainen ym. 2021), mikä tarkoittaisi, että Heinäveden mökkien käyttäjiä olisi yli 7000. Osa Heinäveden mökeistä on kunnan omien asukkaiden omistuksesta, mutta merkittävä osa mökkeilijöistä tulee kunnan ulkopuolelta.

Kuvio 1. Heinäveden alueella yöpyneiden määrän vaihtelu kuukausittain mobiilidatan perusteella. (Tietolähde: Syke 2022, Telia Crowd Insights ja SYKE)

3.2 TYÖSSÄKÄYNTIIN JA OPISKELUUN LIITTYVÄ MONIPAIKKAISUUS

Työnteko synnyttää päivittäistä, viikoittaista ja kausittaista monipaikkaisuutta jos töiden takia joudutaan käymään tai asumaan säännöllisesti kodin ulkopuolella. Jos työmatka on liian pitkä päivittäistä pendelöintiä varten, on työpaikkakunnalta hankittava työasunto, vuokrahuone tai käytettävä esimerkiksi hotellia. Työssäkäynti oman kunnan ja maakunnan ulkopuolella on lisääntynyt viime vuosina. Suurimmat työmatkavirrat Suomessa tapahtuvat kaupunkiseutujen sisällä, erityisesti kehyskunnista keskuskaupunkiin sekä kaupunkiseutujen välillä (Rannanpää ym. 2022).

Pohjois-Karjalassa työskentelee 2570 henkilöä, joiden vakituinen asunto sijaitsee jossain toisessa maakunnassa. Vastaavasti 3144 pohjoiskarjalaista käy töissä maakunnan ulkopuolella (Tilastokeskus 2022i, 2022b, Syke 2022). Työperäinen monipaikkaisuus ja liikkuminen vähentää näin potentiaalisesti Pohjois-Karjalan väkilukua. Myös kuntien välillä tapahtuu paljon

työssäkäyntiä. Esimerkiksi Joensuuhun pendelöi kunnan ulkopuolelta noin 9300 henkilöä, ja vastaavasti noin 5100 joensuulaisen työpaikka sijaitsee jossain toisessa kunnassa. Joensuun ohella pendelöinti kasvattaa myös Outokummun ja Lieksan väestömäärää, kun taas muista Pohjois-Karjalan kunnista käydään enemmän töissä muualla (ks. Taulukko 2).

Taulukko 2. Tunnuslukuja työssäkäynnistä (Lähde: Tilastokeskus 2022i, 2022b, Syke 2022)

	Omassa asuin-kunnassa työssä-käyvät 2020	Asuinkuntansa ulkopuolella työssäkäyvät 2020	Alueelle pendelöivät 2020	Työperäisen kakkosasumisen vaikutus ajankäyttöön (% htv) (SYKE:n mallinnus)
Pohjois-Karjala	42281	17091	16556	-0,13
Heinävesi	790	232	203	-0,10
Ilomantsi	1067	324	289	-0,22
Joensuu	24313	5087	9284	-0,11
Juuka	1054	329	268	0,04
Kitee	2451	654	650	-0,24
Kontiolahti	1840	4546	1831	-0,19
Lieksa	2924	412	482	0,00
Liperi	1738	3041	1474	-0,24
Nurmes	2743	464	447	-0,10
Outokumpu	1393	569	769	-0,09
Polvijärvi	758	622	356	-0,09
Rääkkylä	382	224	90	-0,23
Tohmajärvi	828	587	413	-0,12

Pohjoiskarjalaisten työmatkat ovat keskipituudeltaan 14 km, mikä on lähellä valtakunnallista keskiarvoa (Syke 2022). Tämä kertoo siitä, että useimmiten pendelöinti tapahtuu maakunnan sisällä tai korkeintaan maakunnan lähialueille, eikä työn vuoksi tarvitse välttämättä hankkia kakkosasuntoa. Vain 4,3 % maakunnassa asuvien työmatkoista ylittää 100 km. Suomen ympäristökeskuksessa on mallinnettu työperäisen kakkosasumisen vaikutusta ihmisten ajankäyttöön eri alueilla (Rannanpää ym. 2022). Mallinnuksen mukaan työperäinen kakkosasuminen vähentää Pohjois-Karjalassa vietettyä aikaa 0,13 %, koska alueelta käydään enemmän töissä muualla kuin mitä alueelle kohdistuu työssäkäyntiä muilta alueilta. Kaiken kaikkiaan työperäisen kakkosasumisen vaikutus väestömäärän vaihteluun on Pohjois-Karjalassa vuositasolla varsin pieni.

Työperäisen kakkosasumisen vaikutus väestömäärän vaihteluun Pohjois-Karjalassa on vuositasolla pieni.

Monipaikkaisia asukkaita ovat myös kausityöntekijät. Pohjois-Karjalan maa- ja metsätaloudessa, matkailussa ja kaivosalalla työskentelee kausityöntekijöitä, joiden vakituinen asuinpaikka on muualla Suomessa tai ulkomailla. Kausityöntekijöistä ei ole saatavissa kattavaa tietoa, mutta esimerkiksi vuonna 2020 Pohjois-Karjalan maatalous- ja puutarhayrityksissä

työskenteli niin sanottuna lyhytaikaisena työvoimana 1942 henkilöä, joista ulkomaalaisia oli 972 henkilöä (Luke 2022).

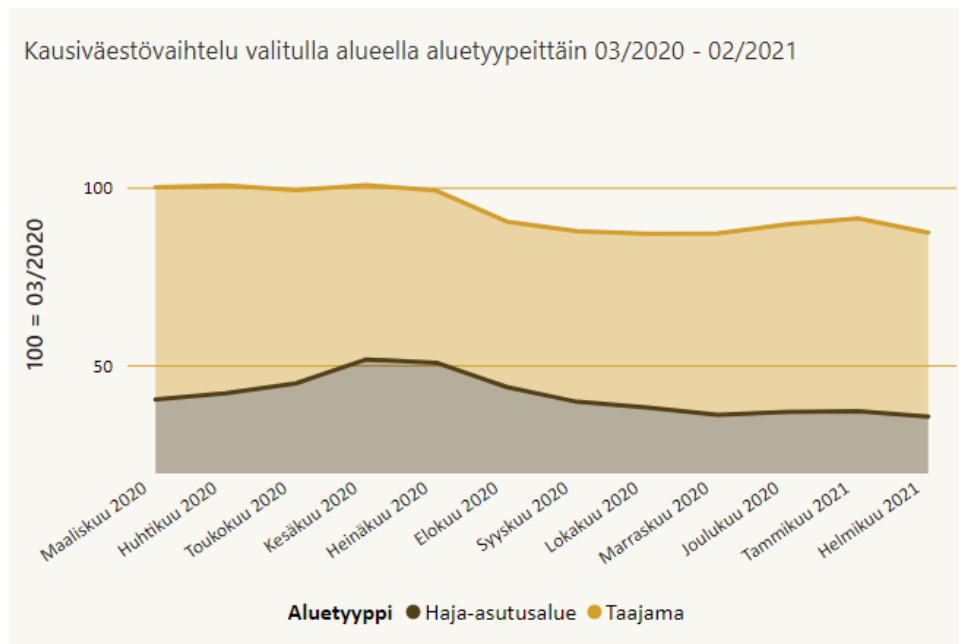
Työssäkäynnin ohella myös opiskeluun liittyy monipaikkaisuutta, mikäli opintojen takia viettää säännöllisesti aikaa toisella paikkakunnalla tai hankitaan sieltä asunto. Yksi merkittävä opiskeluun liittyvä monipaikkaisten ryhmä ovat toiselle paikkakunnalle muuttavat nuoret, jotka käytännössä usein viettävät säännöllisesti aikaa vanhempiensa luona viikonloppuisin ja loma-aikoina. Opiskeluun liittyvä monipaikkainen asuminen on yleisintä kaupunkiseuduilla, jonne opiskelumahdollisuudet keskittyvät. Pohjois-Karjalassa oli vuonna 2020 yhteensä reilut 25 700 opiskelijaa toisen tai korkea-asteen koulutuksessa (Tilastokeskus 2022h). Vuosittain Pohjois-Karjalaan muuttaa alueen ulkopuolelta noin 3100 15–24-vuotiaasta nuorta ja vastaavasti saman verran nuoria muuttaa pois maakunnasta (Tilastokeskus 2022f). Maakuntaan tulee toisen asteen opintoihin jonkin verran myös ulkomaalaisia, erityisesti venäläisiä opiskelijoita. Ulkomaalaisia opiskelijoita oli vuonna 2020 noin 7 % kaikista maakunnan perusasteen jälkeisen koulutuksen opiskelijoista (yhteensä 1715 opiskelijaa, Tilastokeskus 2022h). Kiteellä vastaava luku oli kuitenkin jopa 25 % ja Tohmajärvellä 20 %. Opiskeluun liittyvän monipaikkaisuuden vaikutus väestövaihteluihin on kuitenkin maakuntatasolla suhteellisen pieni. Maakunnan sisällä erot ovat suuremmat koulutusmahdollisuuksien keskittyessä pääosin Joensuun alueelle.

Outokumpuun suuntautuu työhön liittyvää monipaikkaisuutta

Outokumpu oli syksyllä 2022 esillä valtakunnallisissa muuttoliiketilastoissa yllättäjänä kaupungin kiilatessa kolmenkymmenen suomalaisen muuttoliikevoittoisimman kunnan joukkoon (YLE 2022). Kunnan asukasluku kasvoi elokuun 2021 - heinäkuun 2022 välillä noin 80 henkilöllä. Aiempina vuosina kaupungin väkiluku on vähentynyt (Outokummun väkiluku 2021 lopussa: 6506, Tilastokeskus 2022g). Muuttoliikkeen suunnan kääntymistä on selitetty kaupungin työpaikkamäärän kasvulla. Kaupungissa on paljon erityisesti teollisia työpaikkoja.

Samat syyt vetävät Outokumpuun pysyvän muuton ohella myös monipaikkaisia asukkaita. Kunnan väkimäärä pysyy mobiiliverkkodatan perusteella suhteellisen tasaisena läpi vuoden. Vapaa-ajan asuminen lisää Outokummun haja-asutusalueiden väestön määrää erityisesti kesäkaudella, mutta muutos ei ole niin merkittävä kuin monessa muussa vastaavan kokoluokan kunnassa Pohjois-Karjalassa (ks. Kuvio 2).

Outokummussa oli Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2020 lopussa 2162 työpaikkaa, joista noin 29 % oli teollisia ja noin 20 % terveys- ja sosiaalialojen työpaikkoja (Tilastokeskus 2022a). Outokumpuun pendelöi vuonna 2020 kaupungin ulkopuolelta noin pari sataa henkilöä enemmän kuin outokumpulaisia kävi töissä muualla. Kaupungin myönteinen työpaikkakehitys huomioiden osuuden voidaan olettaa kasvaneen parin viime vuoden aikana. Erityisesti teollisten työpaikkojen määrä on kasvanut viimeisten kahden vuoden aikana.

Kuvio 2. Outokummun alueella yöpyneiden määrän vaihtelu kuukausittain mobiilidatan perusteella. (Tietolähde: Syke 2022, Telia Crowd Insights ja SYKE)

3.3 SOSIAALISIIN SYIHIN LIITTYVÄ MONIPAIKKAISUUS JA MONIPAIKKAINEN HOIVA

Kolmas merkittävä motiiviryhmä monipaikkaisuudelle ovat erilaiset sosiaalisiin ja perhesuhteisiin liittyvät syyt, joiden vuoksi vietetään säännöllisesti aikaa eri paikoissa. Monipaikkaisia asumisjärjestelyjä liittyy esimerkiksi erotilanteiden jälkeiseen lasten vuoroasumiseen, etäsuhteisiin tai etäällä asuvien läheisten hoivaan ja huolenpitoon. Lasten vuoroasuminen on tyypillisesti kunnan ja maakunnan sisällä tapahtuvaa monipaikkaisuutta, mutta muihin perhesyihin liittyvä monipaikkaisuus ylittää usein myös maakuntarajoja. Koko Suomessa noin 110 000 lasta asuu kahdessa kodissa (Miettinen 2020).

Yksinasuvien kotitalouksien osuus on Suomessa ja Pohjois-Karjalassa ollut kasvussa viime vuosina. Yksinasujat voivat kuitenkin tosiasiallisesti elää parisuhteessa, jossa puoliset asuvat eri osoitteissa. Tällainen tilanne syntyy usein seurustelun alkuvaiheessa, mutta osalle pariskunnista eri osoitteissa asuminen voi olla pysyvämpi järjestely. Pariskunnat tai perheenjäsenet voivat päätyä asumaan eri osoitteisiin myös esimerkiksi opiskelun tai työn takia. Erittäin ikääntyneiden yksinasuvien henkilöiden kohdalla yksinasumiseen liittyy usein toisessa osoitteessa asuvan omaisen tarjoamaa huolenpitoa. Kaupungistumisen myötä erityisesti maaseudulla asuvien ikääntyvien ihmisten omaiset asuvat entistä kauempana, jolloin läheisten hoivaan voi liittyä säännöllistä tarvetta monipaikkaiseen asumiseen.

Maaseudulla asuvien ikääntyvien omaiset asuvat entistä kauempana ja läheisen hoivaan voi liittyä säännöllistä tarvetta monipaikkaiseen asumiseen.

Pohjois-Karjalassa oli vuonna 2020 reilut 41 000 yksinasuvaa asutokuntaa, mikä on noin 48 % maakunnan kaikista asutokunnista (ks. Taulukko 3, Tilastokeskus 2022d). Yksinasuvien osuus vaihtelee jonkin verran kunnittain. Suhteellisesti eniten yksinasuvia on Lieksassa 52 % ja Joensuussa 51 % ja vähiten Kontiolahdella 33 % ja Liperissä 38 %. Noin 40 % maakunnan yksinasuvista on yli 65-vuotiaita ja kaikkiaan maakunnassa asuu yksin yli 8400 yli 75-vuotiaasta. Erityisen paljon ikääntyneitä yksinasuvia on Heinävedellä, Rääkkylässä ja Ilo-mantsissa. Sen sijaan Joensuussa suurin osa yksinasuvista on nuoria, alle 35-vuotiaita. Kontiolahdella ja Liperissä suurin yksinasuvien ryhmä on puolestaan 35–64-vuotiaat. Hoivaan liittyvästä monipaikkaisuudesta ei ole saatavissa tarkempaa tietoa, mutta väestön ikääntyessä ja kaupungistuessa ilmiön merkitys tulee eittämättä kasvamaan. Monissa maakunnan kunnissa yksinasuvien ikääntyneiden kotitalouksien määrä on jo nyt verrattain suuri.

Taulukko 3. Tunnuslukuja yksinasuvista kotitalouksista (Lähde: Tilastokeskus 2022d)

	Yksinasuvien osuus kaikista asutokunnista	Yksinasuvien kotitalouksien lkm	Eri ikäryhmiin kuuluvien osuus yksinasuvista 2020			
			-34	35–64	65–74	75-
Pohjois-Karjala	47,8	41025	25,7	34,3	19,5	20,6
Heinävesi	49,9	871	7,1	34,6	25,1	33,2
Ilo-mantsi	48,5	1254	6,3	36,5	25,5	31,7
Joensuu	50,9	21332	37,6	31,5	15,2	15,7
Juuka	49,5	1218	8,0	38,1	24,5	29,3
Kitee	45,4	2366	10,7	35,1	25,1	29,2
Kontiolahti	32,6	2070	18,2	44,9	20,6	16,3
Lieksa	52,1	3154	12,5	36,7	25,8	25,0
Liperi	38,3	2115	17,6	42,2	19,5	20,7
Nurmes	49,1	2508	13,6	33,7	25,0	27,8
Outokumpu	48,5	1694	20,2	33,6	22,9	23,3
Polvijärvi	44,8	947	9,6	36,5	26,7	27,1
Rääkkylä	47,6	539	5,0	36,9	26,2	31,9
Tohmajärvi	43,9	957	8,7	37,9	25,6	27,8

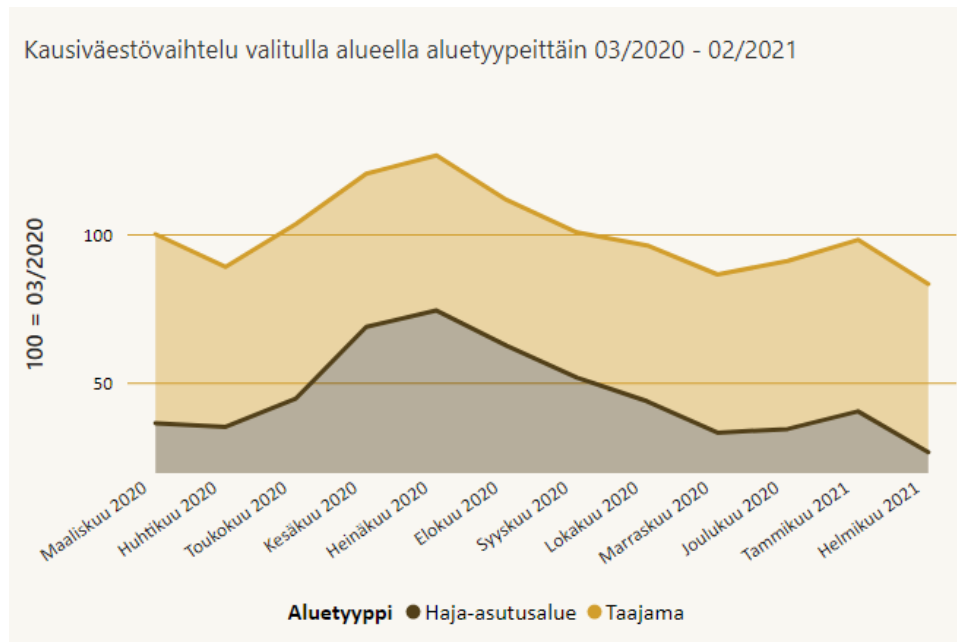
Ilo-mantsin väestö ikääntyy ja etähoivan merkitys kasvaa

Ilo-mantsissa, kuten monessa muussakin maakunnan kunnassa, vakituinen väestö vähenee ja ikääntyy. Kun vuonna 2003 kunnan asukkaista noin neljännes (24 %) oli alle 25-vuotiaita ja samoin noin neljännes (26 %) yli 65-vuotiaita, oli vuonna 2021 alle 25-vuotiaita enää vain 14 % ja yli 65-vuotiaita jo 42 % kunnan asukkaista. Samalla aikavälillä kunnan väkiluku on vähentynyt noin 6700 asukkaasta noin 4700 asukkaaseen (Tilastokeskus 2022j).

Väestön ikääntyminen näkyy myös asutokuntien rakenteessa. Ilo-mantsin asutokunnista liki puolet (48,5 %) on yksinasuvia ja yksinasuvista 57 % on yli 65-vuotiaita. Kaikkiaan Ilo-mantsissa on yksinasuvia yli 65-vuotiaita yli 700. Näistä noin 400 on yli 75-vuotiaita

(Tilastokeskus 2022d). Yksinasuvien ikääntyvien henkilöiden hoivaan ja huolenpitoon liittyvät kysymykset nousevatkin entistä merkittävämmiksi koko kunnan väestötasolla. Ikääntyneiden lähiomaisten asuinpaikoista ei ole olemassa tarkempaa tietoa, mutta kunnan ikärakenne huomioiden voidaan olettaa, että ainakin osan ikääntyneiden yksinasujien kohdalla omaiset eivät asu samassa kunnassa ja läheisistä huolehditaan pitkänkin matkan takaa.

Omaisista huolehtiminen voi osaltaan näkyä Ilomantsiin eri kuukausina paikantuvassa väestössä. Mobiiliverkkodatan perusteella Ilomantsissa yöpyy säännöllisesti kaikkina kuukausina enemmän väestöä kuin kunnan virallinen väkiluku antaisi olettaa. Vapaa-ajan asuminen ja kunnan moninaiset luontoon liittyvät matkailumahdollisuudet näkyvät väestön kausivaihtelussa. Kesäkuukausina Ilomantsissa yöpyy mobiilidatan perusteella jopa noin kolmannes enemmän väestöä kuin hiljaisempina talvikuukausina. Ilomantsin haja-asutusalueiden osalta väestömäärän vaihtelu on yli kaksinkertainen, kun taas taajama-alueen väestö ei suuremmin vaihtelee kausittain. (Syke 2022, Ks. Kuvio 3).

Kuvio 3. Ilomantsin alueella yöpyneiden määrän vaihtelu kuukausittain mobiilidatan perusteella. (Tietolähde: Syke 2022, Telia Crowd Insights ja SYKE)

4 POHJOIS-KARJALAN MONIPAIKKAISET VAPAA-AJAN ASUKKAAT – REKISTERIAINEISTON JA KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSET

Pohjois-Karjalan ulkopuolella asuvien, maakunnassa vapaa-ajan asunnon omistavien potentiaalia työn, yrittäjyyden, kansalaistoiminnan ja hoivan näkökulmista on selvitetty rekisteriaineiston ja kyselytutkimuksen pohjalta. Omistaja- ja kiinteistötiedot on saatu tutkimusluvalla Digi- ja viestintävirastosta.

Tietoa on kerätty erityisesti koskien seuraavia asioita:

- Kuinka paljon Pohjois-Karjalassa on maakunnan ulkopuolella asuvia vapaa-ajan asunnon omistajia. Missä vapaa-ajan asunnot sijaitsevat ja missä näiden omistajat asuvat? Minkä ikäistä vapaa-ajan rakennuskanta on?
- Kuinka paljon vapaa-ajan asunnolla vietetään aikaa? Onko vapaa-ajan asunnon käyttö muuttunut ja miten? Kuinka vapaa-ajan asunnon käytön ennakoidaan muuttuvan? Millaisia tekijöitä vapaa-ajan asunnon käyttöön liittyy?
- Millaista työhön ja yrittäjyyteen sekä oman osaamisen tarjoamiseen liittyviä aikoja mökkiseutuun liittyy?
- Millaista aktiivisuutta ja mielenkiintoa vapaa-ajan asukkailla on mökkikuntansa toimintaan?
- Millaisia kytköksiä vapaa-ajan asumisella on hoivaan?

Digi- ja viestintävirastosta saadun rekisteriaineiston mukaan Pohjois-Karjalassa on 27 242 kiinteistöä, jotka luokittelevat vapaa-ajan asunnoiksi² (tilanne 22.10.2021). Tästä kiinteistömäärästä 24 454 on käyttötarkoitukseltaan vapaa-ajan asuinrakennuksia ja 2788 loma-asuntoina käytettäviä yhden asunnon pientaloja. Eniten vapaa-ajan kiinteistöjä sijaitsee Joensuussa, Kiteellä, Lieksassa ja Nurmeksessa. Vapaa-ajan asuntoja, joiden omistajat asuvat Pohjois-Karjalan ulkopuolella on 7051 eli noin neljännes koko vapaa-ajan asuntokannasta. ”Ulkomaakuntalaisten” omistamia vapaa-ajan asuntoja on eniten Kiteellä, Heinävedellä ja Lieksassa (ks. Taulukko 4). Suhteessa kunnan koko mökkikantaan ulkomaakuntalaisten mökkiomistukset ovat suurimpia Heinävedellä, Kiteellä ja Nurmeksessa.

---

² Vapaa-ajan asuinrakennukset (käyttötarkoitus 041), joiden käyttötilanne muu kuin 06, 07 tai 08 (puretus yms.) sekä yhden asunnon pientalot (käyttötarkoitus on 011), joiden käyttötilanne 03 (käytetään loma-asuntona).

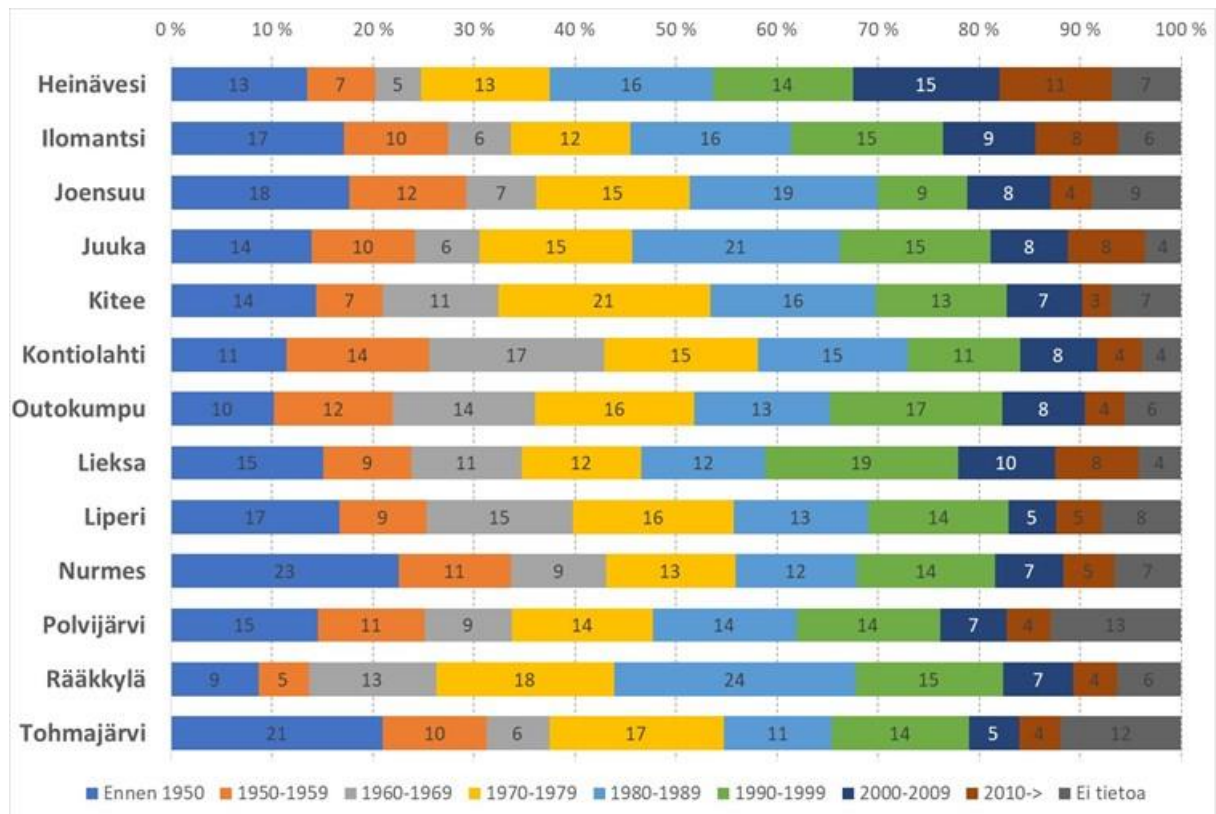
Taulukko 4. Vapaa-ajan asunnot kunnissa, lukumäärä (kpl) ja prosenttiosuudet (%)

Kunta	Vapaa-ajan asunnot yhteensä	Maakunnan ulkopuolella asuvien omistuksessa kpl	Maakunnan ulkopuolisen omistuksen osuus %
Heinävesi	1942	930	47,9
Ilomantsi	2063	466	22,6
Joensuu	3876	658	17,0
Juuka	1982	589	29,7
Kitee	3062	1049	34,3
Kontiolahti	1601	289	18,1
Lieksa	3048	833	27,3
Liperi	2682	510	19,0
Nurmes	2005	576	28,7
Outokumpu	1106	305	27,6
Polvijärvi	1539	302	19,6
Rääkkylä	1278	301	23,6
Tohmajärvi	1058	243	23,0
YHTEENSÄ	27 242	7051	25,9

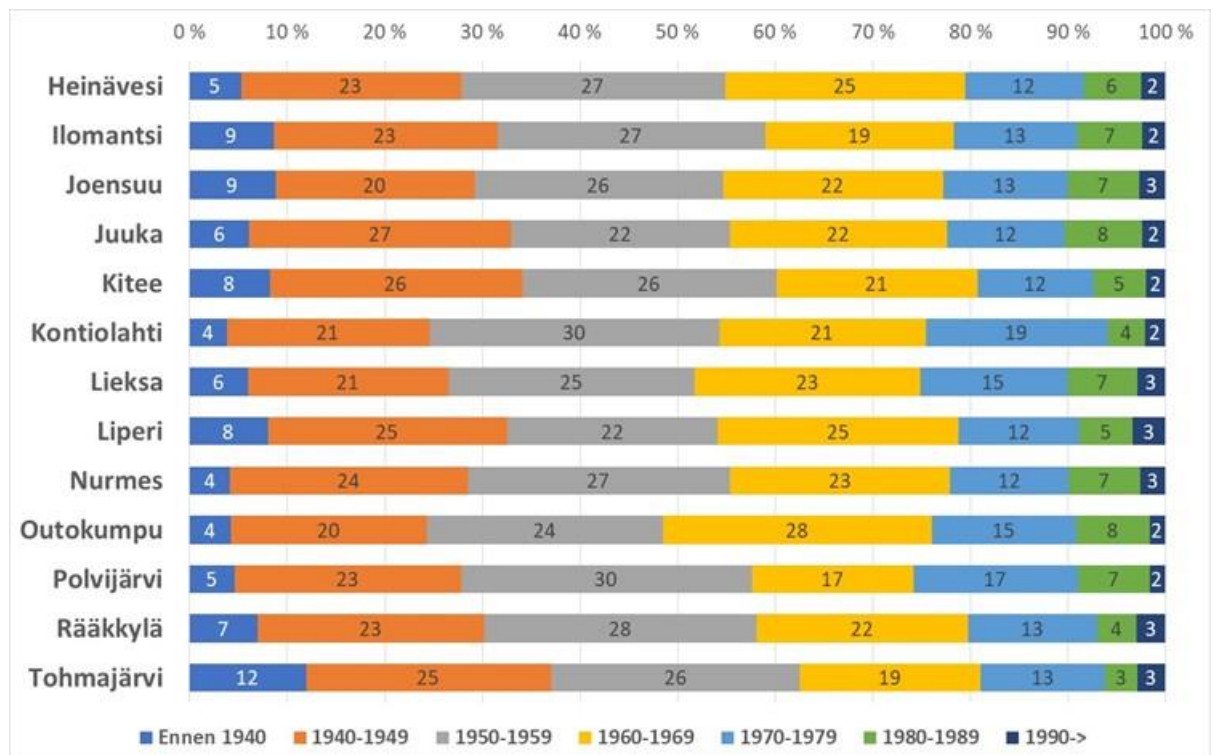
Maakunnan ulkopuolella asuvien mökkikannasta Pohjois-Karjalassa vanhimpaan, ennen 1950-lukua valmistuneeseen rakennuskantaa kuuluu 15 prosenttia kiinteistöistä. Kuntakohtaisesti vaihteluväli on Rääkkylän 9 prosentista Nurmeksen 23 prosenttiin (ks. kuvio 4). Tätä uudempia vapaa-ajan asuntoja löytyy kohtalaisen tasaisesti eri vuosikymmeniltä. 2000-luvulla valmistunutta rakennuskantaa on 15 prosenttia. Tässä kuntakohtainen vaihtelu on Heinäveden 26 prosentista Liperin ja Tohmajärven 9 prosenttiin. Lähes 500 vapaa-ajan asuntoa (7 %) eri kunnissa on sellaisia, joiden valmistumisvuosi ei selviä kiinteistörekisteristä.

Maakunnan ulkopuolella asuvien mökinomistajien syntymävuodet painottuvat 1940, 1950 ja 1960-luvuille (kuvio 5). Näihin vuosikymmeniin sijoittuu noin 70 prosenttia mökin omistajista. Ennen 1940-lukua syntyneitä mökinomistajia on Kontiolahdella, Nurmeksessa ja Outokummussa noin 4 prosenttia, kun vastaava luku on Tohmajärvellä 12 prosenttia. Vastaavasti 1980-luvulla syntyneitä ja tätä nuorempia mökinomistajia on Joensuussa, Juuassa, Lieksassa ja Nurmeksessa noin 10 prosenttia, Kontiolahdella ja Tohmajärvellä noin 6 prosenttia.

Kuvio 4. Ulkomaakuntalaisten omistamien vapaa-ajan asuntojen rakennuskannan ikä kunnittain (n=7051)

Kuvio 5. Maakunnan ulkopuolella asuvien vapaa-ajan asunnon omistajien ikäjakaumat kunnittain (n=7051, yhteisomisteisista vapaa-ajan asunnoista mukana nuorin omistaja)

Pohjois-Karjalassa vapaa-ajan asunnon omistavien ulkomaakuntalaisten asuinkunnissa on edustettuna kaikkiaan 221 kuntaa (vrt. Suomessa 309 kuntaa vuonna 2021). Tyypillisiä vapaa-ajan asukkaiden kotikuntia ovat Helsinki, Espoo, Vantaa, Kuopio, Lahti, Tampere ja Varkaus (ks. Taulukko 5).

Taulukko 5. Ulkomaakuntalaisten vapaa-ajan asunnon omistajien kotikunnat (n=7051), TOP 15-kunnat

Kunta	Lukumäärä, henkilöä	Osuus %
Helsinki	1311	18,6
Espoo	614	8,7
Vantaa	541	7,7
Kuopio	433	6,1
Lahti	221	3,1
Tampere	185	2,6
Varkaus	169	2,4
Jyväskylä	157	2,2
Savonlinna	156	2,2
Lappeenranta	142	2,0
Tuusula	124	1,8
Kerava	123	1,7
Järvenpää	119	1,7
Kouvola	116	1,6
Nurmijärvi	113	1,6

Pohjois-Karjalan vapaa-ajan asukkaille suunnattu kyselytutkimus kohdistettiin niille vapaa-ajan asunnon omistajille, joiden pysyvä asuinosoite on maakunnan ulkopuolella. Tässä joukossa oli myös henkilöitä, joilla on useita vapaa-ajan asuntoja Pohjois-Karjalassa (monimökiset omistajat). Heidät huomioitiin vain kerran, ja pyydettiin vastaamaan sen vapaa-ajan asunnon osalta, jossa he itse viettävät eniten aikaa. Kysely kohdistettiin myös sellaisiin kiinteistöihin, joissa on useita omistajia (yhteisomisteiset mökit). Tästä tyypillinen esimerkki on perikuntien omistuksessa olevat asunnot. Näissä tapauksissa kysely lähetettiin kiinteistön nuorimmalle omistajalle. Tällä haluttiin varmentua siitä, että vastauksia saataisiin myös nuoremista ikäluokista. Näillä rajauksilla ja reunaehdoilla kyselyn kohderyhmäksi määrittyi 6161 henkilöä, josta otettiin 25 prosentin yksinkertainen satunnaisotos. Näin paperimuotoinen kysely lähti 1530 henkilölle. Saatekirjeeseen liitettiin myös vaihtoehtoinen vastaustapa eli linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen.

Kyselyllä selvitettiin vapaa-ajan asuntoon liittyviä perustietoja kuten sen käyttäjiä, käyttöastetta ja käyttöasteen kehitystä. Lisäksi sillä kartoitettiin erilaisten taustatekijöiden (jatkossa motiivitekijät) merkitystä vapaa-ajan asunnon käyttöön. Kyselyn varsinaiset teemaosiot olivat 1) työ, yrittäjyys ja osaaminen, 2) osallistuminen ja yhteisöllisyys ja 3) hoivan merkitys vapaa-ajan asumisessa. Kysely toteutettiin vuosien 2021 ja 2022 taitteessa niin että vastausaika oli kuukausi.

Kyselylomakkeita palautui kaikkiaan 588 kappaletta ja näin vastausprosentiksi muodostui 38 prosenttia. Vastauksista 503 saatiin paperisena ja loput 85 sähköisen kyselylomakkeen kautta. Vastauksia saatiin kaikista Pohjois-Karjalan kunnista. Useimmiten vastaajan vapaa-ajan asunto sijaitsi Heinävedellä, Kiteellä tai Lieksassa, ja harvimminkin Tohmajärvellä, Rääkkylässä ja Polvijärvellä. Vastaukset edustavat kunta- ja ikäjakaumaltaan melko hyvin niin kohdejoukkoa kuin kyselyn otostakin (ks. Taulukko 6). Yli 65-vuotiailta tuli hieman painoarvoaan enemmän vastauksia, ja vastaavasti nuorempien, erityisesti 40–49-vuotiaiden vastaukset jäivät näiden osuudesta. Vastauksissa Liperin vapaa-ajan asukkaat ovat hieman yliedustettuna, ja vastaavasti Tohmajärvi aliedustettuna. (ks. Taulukko 7.)

Taulukko 6. Vastausten kuntakohtainen edustavuus suhteessa kyselyn kohdejoukkoon ja otokseen, %

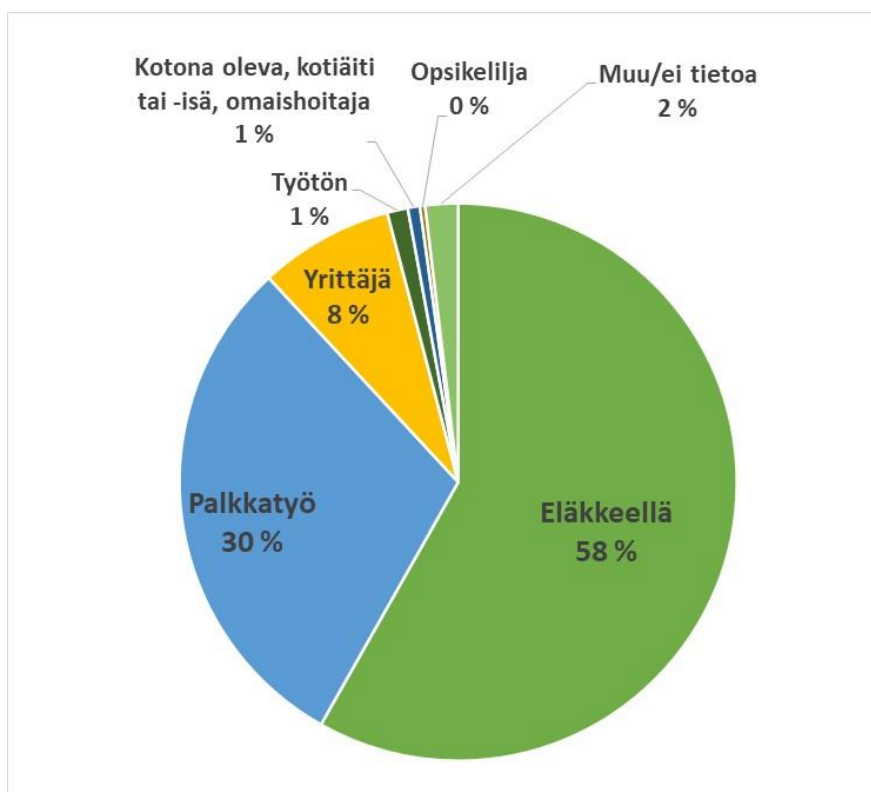
Kunta	Kohdejoukko (n=6161)	Kyselyn otos (n=1530)	Vastanneet (n=588)
Heinävesi	14 %	14 %	13 %
Ilomantsi	7 %	7 %	7 %
Joensuu	9 %	10 %	10 %
Juuka	9 %	8 %	9 %
Kitee	14 %	14 %	13 %
Kontiolahti	4 %	4 %	5 %
Lieksa	12 %	11 %	11 %
Liperi	8 %	8 %	10 %
Nurmes	8 %	8 %	8 %
Outokumpu	4 %	5 %	5 %
Polvijärvi	4 %	4 %	4 %
Rääkkylä	4 %	4 %	4 %
Tohmajärvi	4 %	3 %	2 %

Taulukko 7. Vastausten ikäjakaumakohtainen edustavuus suhteessa kyselyn kohdejoukkoon ja otokseen, %

Ikäluokka	Kohdejoukko (n=6161)	Kyselyn otos (n=1530)	Vastanneet (n=588)
Alle 40	6 %	7 %	5 %
40–49	12 %	10 %	6 %
50–64	31 %	30 %	29 %
65–	51 %	52 %	57 %
Ei tietoa	0 %	0 %	2 %

Vastaajatalouteen kuuluu tyypillisimmin kaksi henkilöä (67 % vastanneista). Yhden henkilön talouksia on vajaa viidennes (17 % vastanneista). Suuressa osassa vapaa-ajan kotitalouksia ei ole alaikäisiä henkilöitä (89 %). Vastaajista 45 prosenttia ilmoittaa asuneensa aiemmin kunnassa, jossa vapaa-ajan asunto sijaitsee, ja viidennes asuneensa muualla Pohjois-Karjalassa. Näin noin kolmanneksella vastaajista ei ole aiempaa kytköstä mökkikuntaansa tai Pohjois-Karjalaan. Kyselyn pohjalta enemmistö (59 %) vapaa-ajan asukkaista on eläkeläisiä

(ks. Kuvio 6). Seuraaviksi suurimpia ryhmiä ovat palkkatyöläiset (30 %) ja yrittäjät (8 %). Vapaa-ajan asukkaista yliopistotason koulutus löytyy joka kolmannella (32 %), opistotason ammatillinen koulutus joka neljännellä (24 %) ja ammattikorkeakoulutus joka kymmenennellä (11 %).

Kuvio 6. Vastaajien pääasiallinen tilanne (n=577)

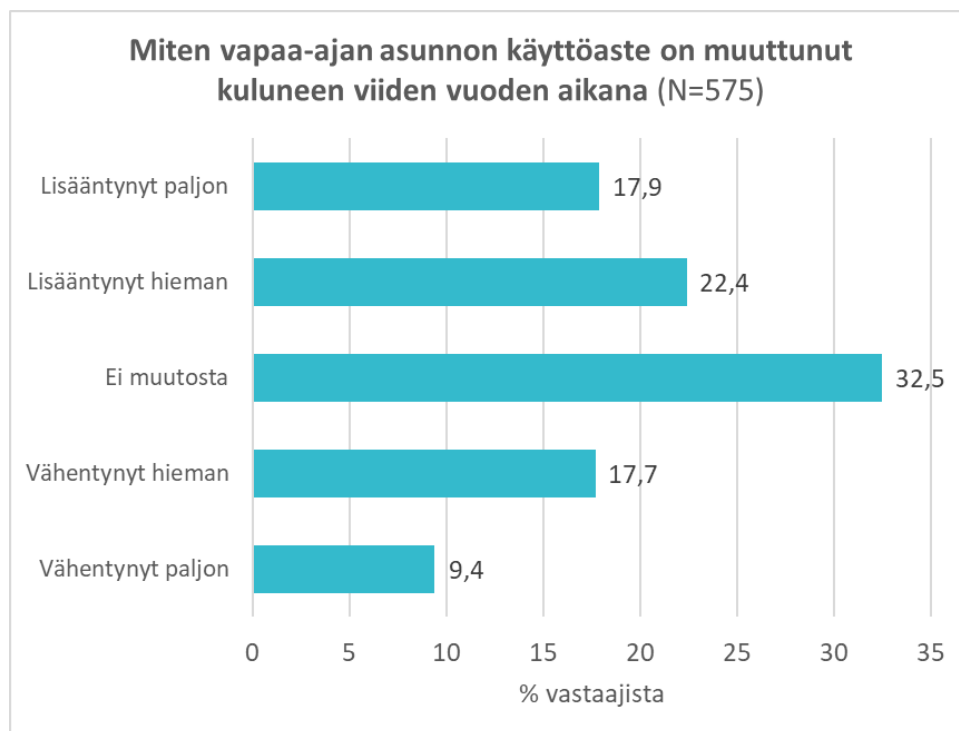
4.1 VAPAA-AJAN ASUNTOJEN KÄYTTÖ POHJOIS-KARJALASSA

Kyselyn pohjalta vapaa-ajan asuntojen käyttöaste on keskimäärin 85 käyttöpäivää vuodessa. Käytöstä runsas puolet sijoittuu kesäajalle, vajaa viidennes sekä keväälle että syksyille ja kymmenisen prosenttia talvikaudelle. Mökkitaso tarkastelu osoittaa, että kesäaikaan likimain kaikissa mökeissä on elämää (563 mökkiä), samoin kuin keväällä ja syksyllä (yli 500 mökissä). Myös talvella yli kolmanneksessa mökeistä (yli 200) on käyttöpäiviä.

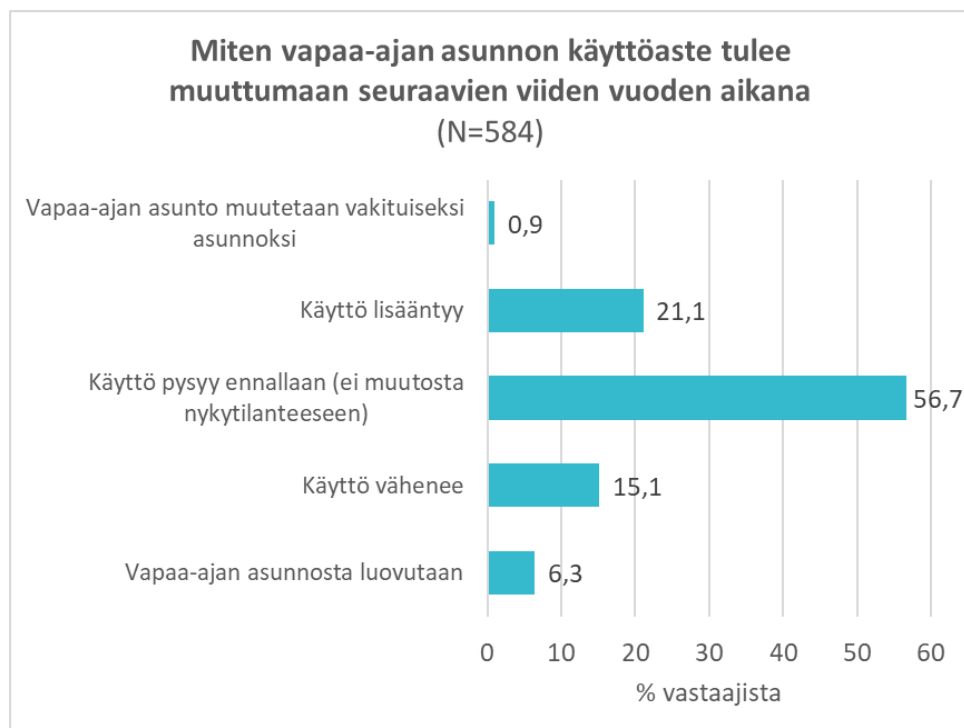
Vapaa-ajan asuntojen käyttöaste on keskimäärin 85 päivää vuodessa.

Vapaa-ajan asukkaita pyydettiin myös arvioimaan, miten vapaa-ajan asunnon käyttöaste on muuttunut kuluneen viiden vuoden aikana (ks. Kuvio 6), sekä ennakoimaan, miten vapaa-ajan asunnon käyttö tulee muuttumaan seuraavan viiden vuoden aikana (ks. Kuvio 7). Vastaukset osoittavat, että noin 40 %:lla vapaa-ajan asunnon käyttöaste on lisääntynyt joko paljon (17,9 %) tai hieman (22,4 %). Vastaavasti reilulla neljänneksellä (27,1 %) käyttöaste on vähentynyt joko merkittävästi (9,4 %) tai hieman (17,7 %). Vapaa-ajan asukkaiden arvioissa, miten vapaa-ajan asunnon käyttöaste tulee muuttumaan seuraavien viiden vuoden aikana, arvioi reilu viidennes (21,1 %) käytön lisääntyvän, ja vastaavasti 15,1 % käyttöasteen

vähenevän. Vastaajista 6,3 % arvioi luopuvansa vapaa-ajan asunnosta tulevina vuosina ja vastaavasti joukossa on muutama (0,9 %), jotka ilmoittavat, että tulevat muuttamaan vapaa-ajan asunnon vakituiseksi asunnoksi.

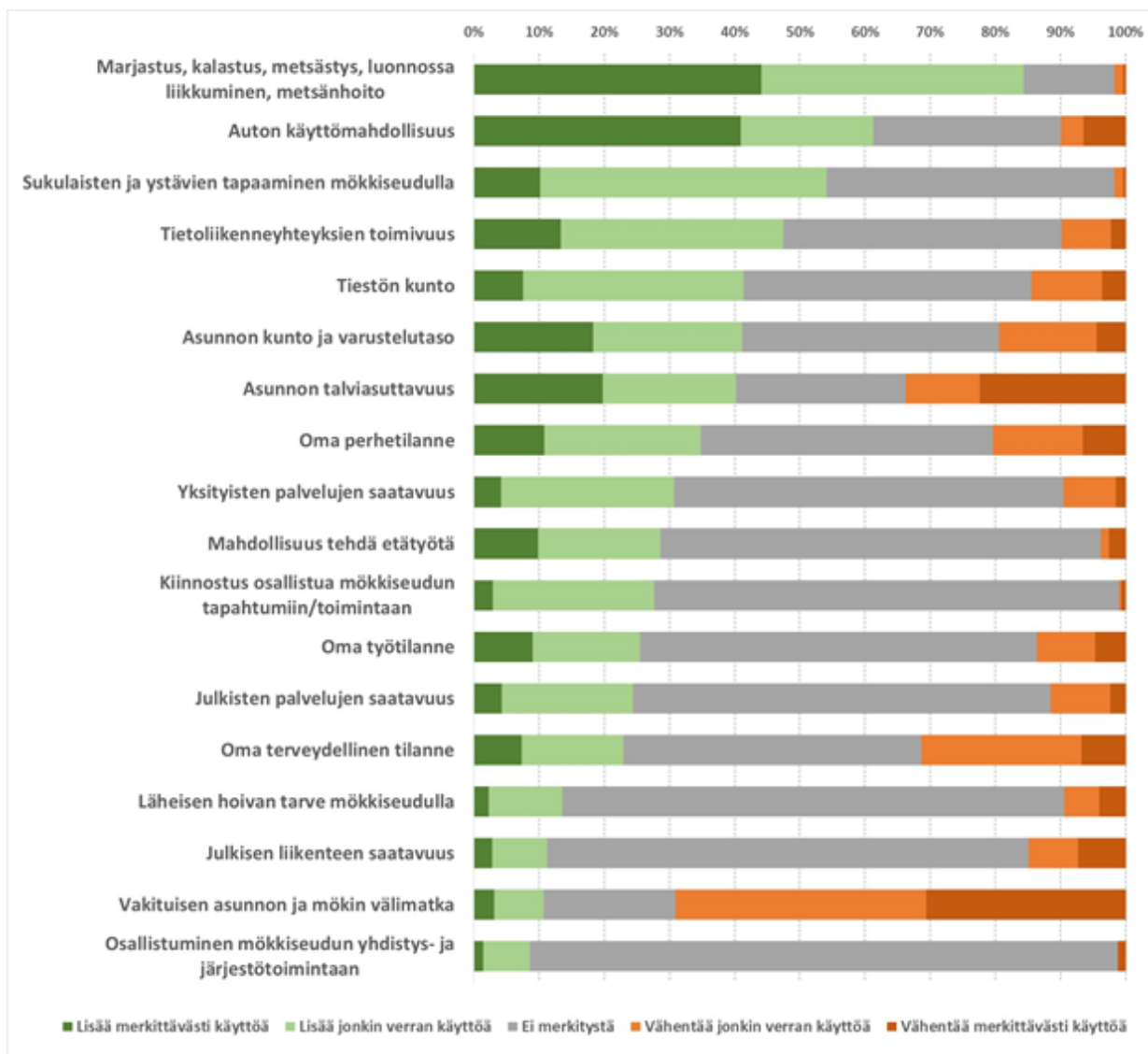

Kuvio 6. Vapaa-ajan asunnon käyttöasteen muutos viimeisten viiden vuoden aikana

Kuvio 7. Arvio käyttöasteen muutoksesta seuraavien viiden vuoden aikana

Vapaa-ajan asunnon käytön tärkeimmäksi motiivitekijäksi ilmoitetaan erilaiset ympäristön ja luonnon tarjoamat harrastemahdollisuudet kuten metsästys, kalastus ja luonnossa liikkuminen. Noin 85 prosentille vastaajista tämä on jonkin verran tai merkittävästi vapaa-ajan asunnon käyttöä lisäävä tekijä. Myös mahdollisuus auton käyttöön ja mökkiseudun sukulaiset ja ystävät ovat niin ikään yli puolelle vastaajista vapaa-ajan asunnon käyttöön vaikuttavia tekijöitä. Suurimpia käyttöä rajoittavia tekijöitä ovat puolestaan vakituisen asunnon ja mökin välimatka, puutteet asunnon talviasuttavuudessa, oma terveydellinen tilanne sekä perhetilanne. Moni kysytty motiivitekijä aiheuttaa myös hajontaa vaikutuksissa. Eniten hajontaa vaikuttavia tekijöitä ovat asunnon talviasuttavuus, julkisen liikenteen saatavuus, oma työtilanne, läheisen hoivan tarve mökkiseudulla, oma perhetilanne, asunnon kunto ja varustelutaso sekä oma terveydellinen tilanne. (ks. Kuvio 8.)

Kuvio 8. Eri tekijöiden vaikutus vapaa-asunnon käyttöön (n=548–582)

Analyysiä on syvennetty jakamalla maakunta karttakuvan 9 mukaisesti neljään aluekokonaisuuteen. Jaottelun perusteena on ollut ensinnäkin saada mahdollisimman tasakokoiset vastaajaluokat vertailun luotettavuuden parantamiseksi. Toiseksi tavoite on ollut

rakentaa luokittelu, jossa huomioidaan maantieteellisesti laajan ja heterogeenisen alueen kuntatyyppittäinen saavutettavuus ja aluerakenne. Käytetyssä luokittelussa maakunta on jaettu eteläisiin Keski-Karjalan kuntiin, pohjoisen ja harvaan asutun alueen Ylä-Karjalaan mukaanluettuna rajakunta Ilomantsi. Oman kokonaisuuden muodostaa maakuntakeskus Joensuu ja siihen tiiviisti toiminnallisesti kytkeytyvät kehyskunnat Kontiolahti ja Liperi. Länsipuolelle oman aluekokonaisuuden muodostavat kaupunkirakenteesta etäisemmät Outokumpu, Polvijärven ja Heinäveden kunnat.

Kuvio 9. *Analyyssissä käytetty aluejako*

Oheiseen aluejakoan perustuvassa analyysissä motiivitekijöiden eroja on tarkasteltu peilausten alueen vastauksia koko aineiston keskiarvoihin (ks. Taulukko 8). Mikäli tekijän merkitys on keskiarvoa suurempi, on arvo positiivinen ja väriltään vihreä. Jos tekijän merkitys on vastaavasti keskiarvoa pienempi, on arvo negatiivinen ja väriltään punainen. Värin sävy kertoo puolestaan eron voimakkuudesta. Analyysi osoittaa, että Joensuun, Kontiolahden ja Liperin alueilla on keskiarvoa enemmän mökkiasumista tukevia tekijöitä. Näitä ovat muun muassa tiestön kunto ja palvelujen saatavuus. Lieksan, Nurmeksien, Juuan ja Ilomantsin alueella on puolestaan keskimääräistä enemmän mökkeilyä rajoittavia tekijöitä. Näitä ovat muun muassa tiestön huono kunto, mökin ja vakituisen asunnon välimatka sekä puutteet tietoliikenneyhteyksien toimivuudessa.

Taulukko 8. Mökkeilyn motiivitekijät alueittain. Vastausten aluekohtainen poikkeama koko aineiston keskiarvosta.

	Outokumpu, Polvijärvi, Heinävesi (n=116–126)	Joensuu, Kontiolahti, Liperi (n=136– 145)	Tohmajärvi, Rääkkylä, Kitee (n=103– 108)	Liekka, Nurmes, Juuka, Ilomantsi (n=192– 203)
Asunnon kunto ja varustelutaso	0,04	0,01	0,08	-0,07
Asunnon talviasuttavuus	0,00	-0,05	0,15	-0,04
Julkisten palvelujen saatavuus	0,04	0,13	-0,03	-0,09
Yksityisten palvelujen saatavuus	0,07	0,05	-0,06	-0,03
Tietoliikenneyhteyksien toimivuus	0,04	0,07	0,12	-0,13
Tiestön kunto	-0,05	0,18	0,11	-0,15
Julkisen liikenteen saatavuus	-0,06	0,15	0,05	-0,09
Oma perhetilanne	-0,01	0,13	0,02	-0,09
Oma työtilanne	0,08	0,01	0,03	-0,08
Mahdollisuus tehdä etätöitä	-0,05	0,04	-0,01	0,01
Oma terveydellinen tilanne	0,05	0,09	0,00	-0,10
Läheisen hoivan tarve mökkiseudulla	0,02	0,08	0,05	-0,10
Sukulaisten ja ystävien tapaaminen mökkiseudulla	0,05	0,08	-0,08	-0,05
Vakituisen asunnon ja mökin välimatka	0,21	-0,11	0,16	-0,14
Auton käyttömahdollisuus	-0,04	0,14	-0,04	-0,05
Osallistuminen mökkiseudun yhdistys- ja järjestötoimintaan	-0,04	0,00	-0,04	0,05
Kiinnostus osallistua mökkiseudun tapahtumiin/toimintaan	-0,05	0,01	0,03	0,01
Marjastus, kalastus, metsästys, luonnossa liikkuminen, metsänhoito	0,01	-0,08	0,01	0,05

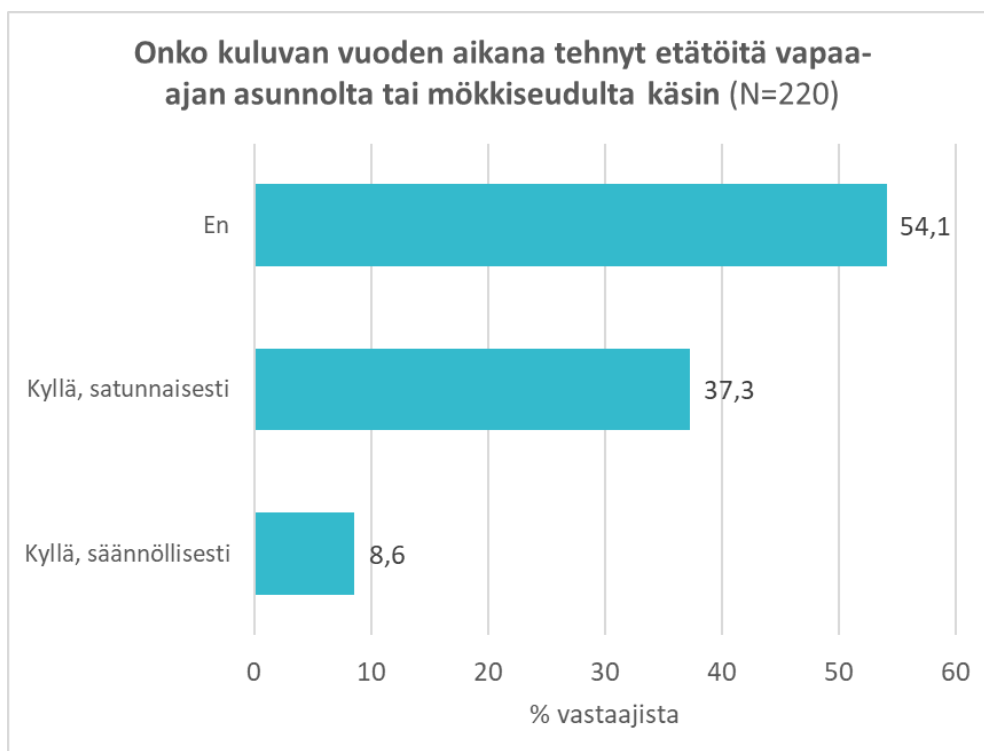

4.2 TYÖSKENTELYN YHDISTYMINEN VAPAA-AJAN ASUMISEEN

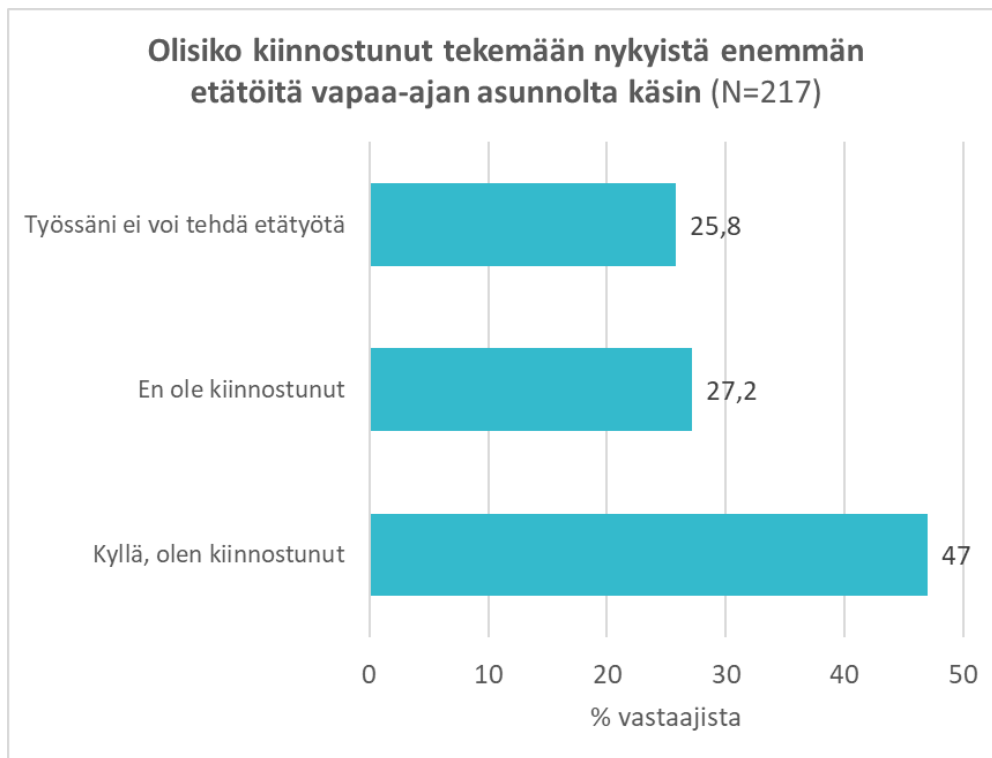
Työhön ja yrittäjyyteen liittyvässä analyysissä on rajauduttu vastaajaryhmiin, jotka ovat mukana työelämässä (palkkatyöläiset, yrittäjät). Heistä 46 % ilmoittaa työskennelleensä joko säännöllisesti tai satunnaisesti vapaa-ajan asunnolta tai mökkiseudulta käsin kuluneen vuoden (2021) aikana. Suunnilleen sama osuus (47 %) vastaajista olisi myös kiinnostunut työskentelemään vapaa-ajan asunnolta nykyistä enemmän. Vastaavasti 54 % ei ole tehnyt töitä vapaa-ajan asunnolta käsin ja samansuuruinen osuus vastaajista (53 %) ei ole myöskään kiinnostunut tästä jatkossakaan ja/tai työtehtävät eivät sitä mahdollista. (Ks. Kuvio 10 ja 11.)

Jo nyt säännöllisesti etätöitä tekevät ovat kiinnostuneita tekemään myös jatkossa etätöitä. Suurin osa satunnaisesti etätöitä tekevistä olisi kiinnostunut tekemään jatkossa nykyistä enemmän etätöitä. Suurin osa niistä, jotka eivät ole tehneet etätöitä, eivät ole kiinnostuneet etätöistä tulevaisuudessakaan tai heidän työnsä ei mahdollista etätyöskentelyä. Etätyöskentelyn esteeksi mainitaan työnkuvan lisäksi muun muassa sijainti ja välimatka, sähköjen tai nettiyhteyden puuttuminen, lasten koulunkäynti, puutteet mökin talviasumisessa tai varusteluissa tai halu pitää työ ja vapaa-aika selkeästi erillään.

Tulokset etätyöskentelyyn liittyen viittaavat siihen, että varsin monet, joille etätyöskentely on ylipäänsä mahdollista, ovat viime vuosina kokeilleet etätyöskentelyä myös vapaa-ajan asunnolta käsin. Kokemukset ovat olleet positiivisia, mikä näkyy halukkuutena tehdä etätöitä vapaa-ajan asunnolta käsin myös jatkossa.

Kuvio 10. Etätyöskentely kuluneen vuoden aikana vapaa-ajan asunnolta/mökkiseudulta käsin (n=220)

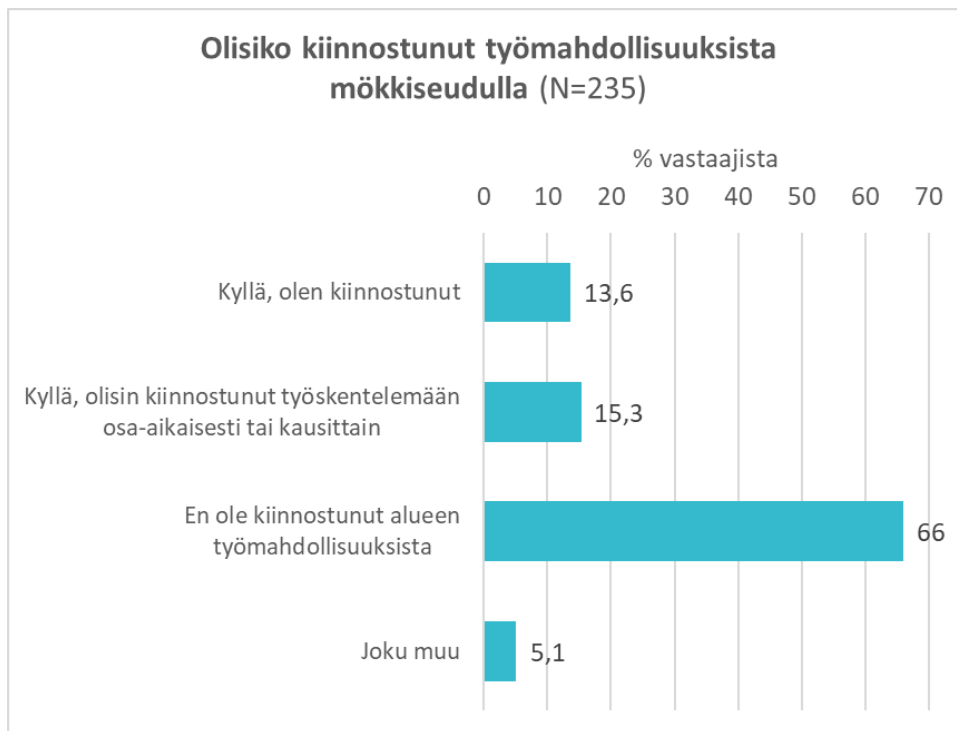

Kuvio 11. Kiinnostus etätöyskentelyä kohtaan vapaa-ajan asunnolta/mökkiseudulta käsin (n=217)

Vapaa-ajan seudun työmahdollisuuksista ilmoittaa olevansa kiinnostunut noin 14 prosenttia työkäisistä (ei eläkkeellä) vastaajista (ks. Kuvio 12). Suunnilleen saman verran on myös heitä, jotka olisivat kiinnostuneita osa-aikaisesta tai kausittaisesta työstä mökkiseudullaan. Kiinnostukseen työmahdollisuuksia kohtaan vaikuttaa positiivisesti se, että on alun perin mökkikunnasta tai alueelta kotoisin. Kiinnostuneimpia työmahdollisuuksista ovat 50–64-vuotiaat sekä alle 40-vuotiaat. Koulutustausta ei vaikuta kiinnostukseen ja ammatiltaan työmahdollisuuksista kiinnostuneiden joukossa on muun muassa lähi- ja sairaanhoitajia sekä muita sote-alan työntekijöitä, opettajia ja erilaisia päällikkötehtävissä työskenteleviä henkilöitä. Lisäksi eläkkeellä olevista vastaajista noin 5 prosenttia ilmoittaa olevansa kiinnostunut mökkiseudun työmahdollisuuksista.

Työmahdollisuuksista kiinnostuneiden joukossa on muun muassa sote-alan työntekijöitä, opettajia ja päällikkötehtävissä työskenteleviä.

Kiinnostuksesta yritystoiminnan käynnistämiseen mökkiseudulla selvitettiin omalla kysymyksellään. Vastausten mukaan asia kiinnostaa 9 prosenttia vastaajista (n=219).

Kuvio 12. Kiinnostus mökkiseudun työmahdollisuuksia kohtaan

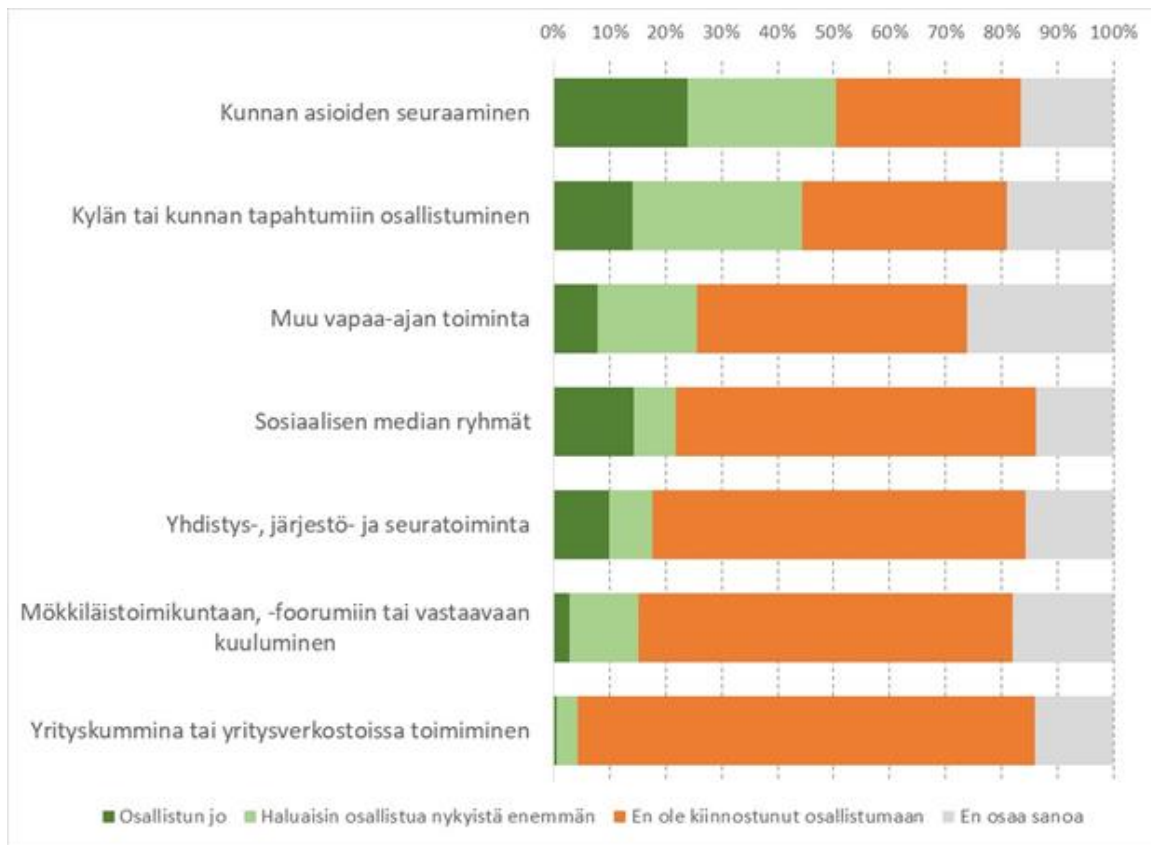
Kyselyllä kartoitettiin myös sitä, millaista osaamista vapaa-ajan asukkailla on, jota he olisivat kiinnostuneita tarjoamaan mökkiseutunsa hyväksi. Analyysissä huomioitiin kaikki vastaajat, sillä esimerkiksi eläkeläisillä on paljon erilaista tietoa, taitoa ja (työ)elämäkokemusta. Osaamisen kanavoiminen tuotteiden tai palvelujen tarjoamiseen mökkiseudulla kiinnostaa 11 prosenttia vastaajista (n=64). Useimmiten vapaa-ajan asukkaat ovat kiinnostuneita tarjoamaan erilaisia asiantuntijapalveluja kuten kirjanpito-, it- tai yrityshallinnon palveluja. Myös erilaisten hoiva- ja hyvinvointipalvelujen sekä luonnontuotteiden ja metsänhoitopalvelujen tarjoaminen kiinnostaa, kuin myös rakentamiseen, koneyritykseen ja teollisuuteen liittyvä toiminta. Lisäksi vapaa-ajan asukkaissa on jonkin verran henkilöitä, jotka olisivat kiinnostuneita tarjoamaan erilaisia matkailu- ja eräpalveluja tai myymään omia käsitöitään tai levonnaisia. (ks. Taulukko 9.)

Taulukko 9. Millaisia palveluja, tuotteita ja osaamista vapaa-ajan asukkaat olisivat kiinnostuneita tarjoamaan mökkiseudulla, esimerkkejä (n=64)

Asiantuntijapalvelut (n=18)	Hoiva- ja hyvinvointiasiantuntijuus (n=10)	Metsätuotteet (puu, marjat yms.) ja metsänhoito (n=9)	Rakentaminen, koneyrittäjäyys, teollisuus (n=7)
"Kirjanpidon palvelut." "Graafista suunnittelua" "IT-osaamista" "Omaa osaamista yritystaloitteen ja hallinnointiin" "Etätö radiologian etäläusuntopalvelu" "Pedagoginen osaaminen; erityisopettaja" "Taideleiritoimintaa"	"Nykyisin teen muutaman tunnin viikossa töitä kehitysvammaisten avustajana vakituisella asuinpaikkakunnalla. Vastaava työtä voisin tehdä myös vapaa-ajan asunnon paikkakunnalla." "Laillistettu sosiaalityöntekijä. psykoterapia (laillisteltu) työ. kuntoutus- ja koulutuspalvelut" "Olen hoitoalan ammattilainen, tosin eläkkeellä mutta vielä olisi annettavaa pitkän uran jälkeen. Olin yksityisyrittäjä lastensuojelussa."	"Puuta" "Metsänhoitotyö" "Voisin myydä visakoivua." "Harkinnassa aina rahan hankkiminen esim. pakuri. Nyt jo on koivunmahlaa myyty."	"Rakennussuunnittelua ja rakennustyön valvontaa sekä konsultointia" "Prosessiteollisuuden osaamista" "Rakentaminen" "Olen koneyrittäjä ja osaan ajaa kaivinkoneita, pyöräkuormaajia, dumpperia ja kuorma-autoa."
Myynti/kaupan ala (n=6)	Matkailu ja eräpalvelut (n=5)	Käsityöt ja leivonnaiset (n=4)	Mökin vuokraus (n=3)
"Voisin periaatteessa myydä/järjestää meandi-vaatekutsuja myös mökkikunnassa"	"Kalaopaspalveluita olen freelancer kalaopas." "Eräpalvelut: melonta, mtb, patikointi, koskimelonta, erästely"	"Käsitöitä" "Villasukkia" "Leipomistuotteita esim. karjalanpiirakat"	"Voisin vuokrata mökkiä silloin kun en tarvitse itse"

4.3 VAPAA-AJAN ASUKKAIDEN OSALLISTUMINEN PAIKALLISEEN TOIMINTAAN

Kyselyllä selvitettiin myös vapaa-ajan asukkaiden osallistumista sekä halukkuutta osallistua mökkiseutunsa erilaiseen paikalliseen ja yhteisölliseen toimintaan. Erityisesti mökkikunnan asioiden seuraaminen, osallistuminen kylän tai kunnan erilaisiin tapahtumiin ja vapaa-ajan toimintaan sekä mökkiläistoimikuntatyypinen toiminta ovat osallistumisen muotoja, joissa vapaa-ajan asukkaat haluaisivat olla mukana nykyistä enemmän. Lähes neljännes osallistuu tai haluaisi osallistua myös mökkikunnan sosiaalisen median ryhmiin. Joka kymmenes vapaa-ajan asukas kuuluu myös johonkin mökkikuntansa yhdistykseen ja lähes saman verran on heitä, jotka olisivat kiinnostuneita tämän tyyppisestä toiminnasta. Toimimisesta yrityskummina tai yritysverkostoissa ei sitä vastoin olla kiinnostuneita. (ks. Kuvio 13.)

Kuvio 13. Osallistuminen ja halukkuus osallistua nykyistä enemmän mökkiseutunsa erilaiseen toimintaan (n=544-567)

Avoimella kysymyksellä (ks. Taulukko 10) kartoitettiin tarkemmin, millaiseen toimintaan vapaa-ajan asukkaat olisivat kiinnostuneita osallistumaan. Vastausten kirjo oli laaja. Vapaa-ajan asukkaita kiinnostaa muun muassa erilaiset kulttuuriin ja paikallishistoriaan liittyvät tapahtumat ja retket, ohjattu luontoliikunta, erilaiset harrasteryhmät, talkoot, kylä- ja mökkiläistoiminta sekä metsästykseen ja kalastukseen liittyvä yhteisöllinen toiminta. Osa vapaa-ajan asukkaista on myös kiinnostuneita luonnonsuojelusta kuten vesistöjen suojelusta ja metsien ennallistamisesta. Myös hengelliseen toimintaan ja esimerkiksi seurakunnan ystäväpalveluun osoitetaan jonkin verran kiinnostusta.

Vapaa-ajan asukkaat haluaisivat osallistua nykyistä enemmän mökkiseudun toimintaan erityisesti seuraamalla mökkikunnan asioita ja osallistumalla kylän ja kunnan tapahtumiin.

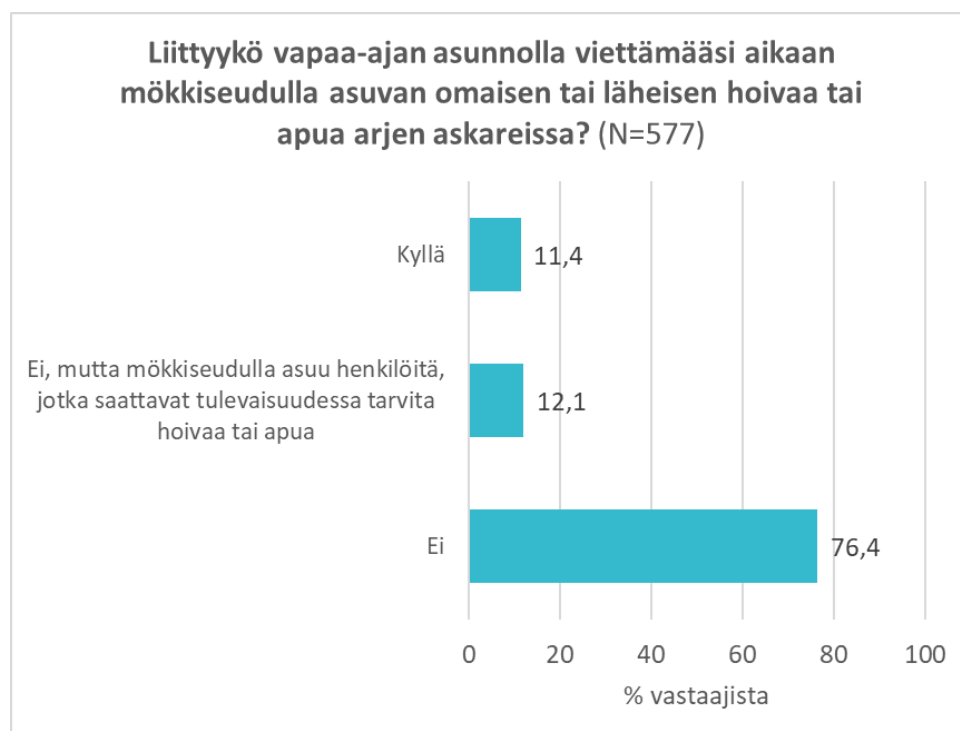
Taulukko 10. Toimintoja, joihin vapaa-ajan asukkaat haluaisivat osallistua, esimerkkejä (n=105)

Erilaiset paikalliseen kulttuuriin ja historiaan liittyvät tapahtumat, harrasteryhmät (n=35)	Luonto liikunta, retket (n=24)	Musiikkitapahtumat/ musiikkiharrastus (n=8)	Yhteisöllinen toiminta/ yhdistykset/talkoot (n=16)
<p>"Lähiseutuun ja historiaan tutustuminen esim. kyläkävelyt"</p> <p>"Paikkakunnan esittelykierrokset"</p> <p>"Karjalainen kulttuuri."</p> <p>"Kaiken tyyppiset kylätapahtumat, markkinat jne."</p> <p>"Erilaiset tapahtumat (etenkin lasten kanssa)"</p> <p>"Teemapäivät"</p> <p>"Kesäteatteri, näyttelyt, myyjäiset"</p> <p>"Jos Joensuussa olisi neulekahvila, siellä kävisin todennäköisesti melko usein."</p>	<p>"Opastetuille eräretkille osallistuminen Ilomantsissa ja lähikunnissa esim. vaellukset ja hiihtoretket kiinnostaisivat."</p> <p>"Erilaiset luontoon liittyvät, esim. retket, marjastus, sienestys, mukana joku, joka tuntee sienet."</p> <p>"Liikunta, retket"</p> <p>"Liikuntaesteisten palvelut: hyvät metsäpolut, pitkospuureitit, lastenlasten leikkipuistot ja laskettelu/hiihtomahdollisuudet."</p> <p>"Kanavasoutu"</p>	<p>"Musiikki tapahtumat (rock/blues)"</p> <p>"Musiikkifestivaalit."</p> <p>"Konsertit"</p> <p>"Musiikillista toimintaa, laulukuoero"</p> <p>"Musiikki, lauluryhmät, yksinlaulu"</p>	<p>"Kylätoimikunnan toiminta"</p> <p>"Mökkiläistoimikunta-foorumi kunnastamme puuttuu. En tiedä minkälaisia kokemuksia muualla on, kannattaisiko perustaa."</p> <p>"Lähiseudun yhteisen tiekanan kunnossapito"</p> <p>"Siivoustalkoot yms. kiinnostavat, jos sopivat omaan aikaan kesällä."</p> <p>"Missä olisi mahdollisuus tavata muita kyläläisiä ja mökkiläisiä"</p> <p>"Korkeintaan jokin ryhmä sosiaalisessa mediassa."</p>
Metsästys/kalastus (n=9)	Luonnonsuojelu (n=8)	Seurakunnan toiminta (n=5)	
<p>"Osallistuminen kalastuskunnan toimintaan."</p> <p>"Pienriistan metsästys porukassa jossa on koira"</p> <p>"Metsästys ja kalastus"</p>	<p>"Mökkijärven ja sen ympäristön suojeluun liittyvät asiat."</p> <p>"Vesistöjen suojeluun liittyvä toiminta."</p> <p>"Luonnonsuojelu jollakin osa-alueella esim. metsäbiotyypin ennallistaminen tai perinneympäristön vaaliminen tai eläinten auttaminen."</p> <p>"Ympäristön suojelu"</p>	<p>"Esim. seurakunnan ystäväpalvelu"</p> <p>"Kristilliset tapahtumat"</p> <p>"Kirkkokonsertit."</p> <p>"Seurakunta"</p>	

4.4 VAPAA-AJAN ASUMISEEN KYTKEYTYVÄ HOIVA

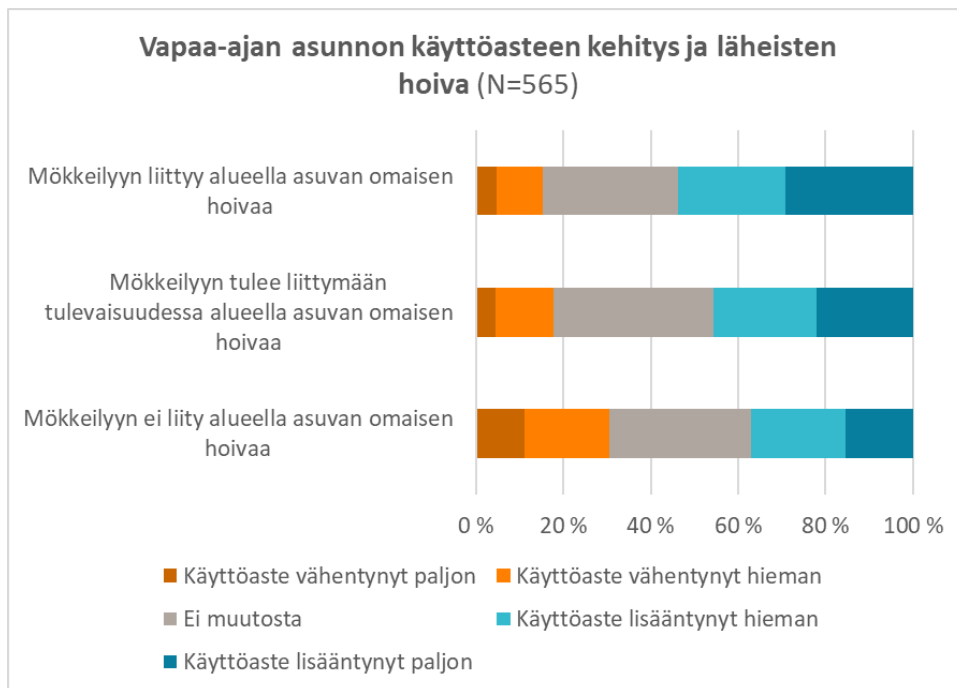
Kyselytutkimuksella kartoitettiin myös sitä, missä määrin vapaa-ajan asunnolla vietettävään aikaan liittyy mökkiseudulla asuvan omaisen tai läheisen hoivaa. Vastaukset osoittavat, että hieman useammalla kuin joka kymmenellä mökkiseudulla vietettyyn aikaan liittyy omaisen tai läheisen hoivaa ja auttamista arjen askareissa (66 henkilöä). Likimain sama määrä (70 henkilöä) arvioi, että mökkeilyyn tulee liittymään tulevaisuudessa alueella asuvan omaisen hoivaa (ks. Kuvio 14). Näin ollen lähes joka neljäs vastaaja kertoo, että läheisen hoiva kytkeytyy joko nyt tai lähitulevaisuudessa vapaa-ajan asunnolla vietettävään aikaan.

Lähes joka neljäs vastaaja kertoo, että läheisen hoiva kytkeytyy joko nyt tai lähitulevaisuudessa vapaa-ajan asunnolla vietettyyn aikaan.

Kuvio 14. Hoivan liittyminen vapaa-ajan asunnolla vietettyyn aikaan

Suurin osa vastaajista, joilla mökkeilyyn liittyy nyt tai tulevaisuudessa hoivan ja avun antamista, on itse aiemmin asunut samassa kunnassa tai seudulla. Hieman yli puolet hoivan ja avun tarjoajista on työssäkäyviä tai yrittäjiä, joskin varsin suuri osa myös itse ikääntyneitä. Yli kaksi kolmannesta avun tarjoajista on yli 60-vuotiaita. Läheisten hoivan ja avun tarve vaikuttaa vapaa-ajan asunnon käyttöasteeseen. Erityisesti niillä vastaajilla, joilla vapaa-ajan asumiseen liittyy alueella asuvan omaisen tai läheisen hoivaa, on vapaa-ajan asunnon käyttöaste lisääntynyt viime vuosina (ks. Kuvio 15).

Kuvio 15. Hoivan vaikutus vapaa-ajan asunnon käyttöasteeseen

Annettavan hoivan ja avun luonnetta selvitettiin tarkemmin avoimella kysymyksellä (ks. Taulukko 11). Vastausten pohjalta hoivan ja avun tarve ja antaminen näyttäisivät kytkeytyvän ennen kaikkea asiointiapuun (kaupassakäynti, apteekissa asiointi, kyyditys), avun antamiseen erilaisissa arjen askareissa (kiinteistönhoito, lumityöt, polttopuut, pihatyöt) sekä ikään-tyneiden vanhempien omaishoitoon ja sukulaisten ja naapureiden auttamiseen.

Taulukko 11. Esimerkkejä vapaa-ajan asumiseen liittyvästä hoivasta (n=99)

Yleistä (n=37)	Arjen askareet, kiinteistö- ja pihanhoitotyöt (n=37)	Asiointiapu, kyyditys (n=13)	Läheisen hoiva ja tuki, terveydenhoito (n=12)
"Vanhempien avustaminen"	"Kiinteistönhoitotöitä vanhemmille"	"Satunnainen kaupassa käynti"	"Omaishoitaja vastuu isälle"
"Sedän auttaminen"	"Arjen askareissa, esim. lumityöt, linkous"	"Kauppa- ja apteekkiasiat yms."	"Hoito leikkauksen jälkeen."
"Naapuriapua ikääntyville sukulaisille"	"Polttopuut, tien kunnostus"	"Kauppa-asioissa auttaminen, kuljetuspalveluita."	"Miehen äiti hoivakodissa -> hänestä ja hänen talostansa huolehtiminen"
"Sukulaisten ikääntymisen myötä avun tarve"	"Apua pihatoissa"	"Kauppareissut"	"Hoitokodissa asuvan sis-koni asioiden hoito"
"Omat vanhemmat. Eivät (vielä) tarvitse paljon apua, mutta muutaman vuoden sisällä kyllä."	"Puunteko, virkistys ettei eksy metsään, nurmikon leikkuu, tv-viritys"	"Bensan osto, postin kuljetus"	"Olen eläkkeellä lääkärin työstä ja tarvittaessa autan tai neuvon"
"Asioiden hoitamista"	"Lähinnä tukena oleminen arjen sujumisessa."	"Kyytipalvelua lähimpiin kaupunkeihin!"	

5 PAIKALLINEN MONIPAIKKAISUUS – JÄRJESTÖILTOJEN KESKUSTELUA

Laadullista aineistoa kerättiin järjestämällä järjestö- ja kuntatoimijoiden yhteisiä keskustelutilaisuuksia, niin sanottuja kumppanuuspöytiä. Tilaisuuksissa avattiin, mitä monipaikkaisuus tarkoittaa, ja käytiin tämän jälkeen yhteistä keskustelua siitä, millaista monipaikkaisuutta paikallisissa yhdistyksissä ja kunnassa tunnustetaan, millaisia mahdollisuuksia ja uhkakuvia monipaikkaisuus avaa, ja pohdittiin, kuinka ihmisten lisääntyvä monipaikkaisuus tulisi huomioida niin paikallisten yhdistysten toiminnassa kuin kuntien elinvoima- ja hyvinvointityössä. Keskustelua käytiin erityisesti teemoista, millaista työhön ja yrittäjyyteen, kansalais-toimintaan ja hoivaan kytkeytyvää monipaikkaisuutta paikallistasolla tunnustetaan. Keskustelujen ohella tietoa ja näkemyksiä kerättiin myös paperisilla ja sähköisillä kyselylomakkeilla.

Paikallisia keskustelutilaisuuksia järjestettiin kaikkiaan seitsemässä kunnassa ja ne rakentui-
vat pääosin osaksi kuntien järjestöiltoja. Tilaisuuksien suunnittelusta ja toteutuksesta vasta-
sivat Monipaikkainen Pohjois-Karjala -hankkeen työntekijät yhteistyössä kuntien kanssa. Ti-
laisuuksien järjestämisessä tehtiin yhteistyötä myös paikallisten järjestöasiain neuvottelu-
kuntien (Paikallis-JANE) kanssa.

Heinävedellä, Ilomantsissa, Nurmeksessa ja Liperissä tilaisuudet järjestettiin paikan päällä
ja Tohmajärvellä, Outokummussa ja Rääkkylässä verkkovälitteisesti Teams-yhteydellä (Tau-
lukko 12). Keskustelutilaisuuksiin osallistui paikkakunnasta riippuen 7–23 paikallisten yhdis-
tysten tai kuntien edustajaa, ja kaikkiaan monipaikkaisuuskeskusteluihin osallistui 103 pai-
kallistoimijaa eri rooleissa. Tilaisuudet tavoittivat erityisesti sote- ja liikuntajärjestöjä sekä
perinne- ja kotiseutuyhdistyksiä.

Taulukko 12. Toteutetut järjestöillat ja niiden osallistujamäärät.

Kunta	Aika ja paikka	Osallistujia
Heinävesi	17.10.2021 kunnantalo	14
Ilomantsi	4.11.2021 / kunnantalo	7
Liperi	16.2.2022 / Ylämyllyn koulu	11
Nurmes	30.11.2021 / Savikylä, Maamiesseurantalo	15
Outokumpu	19.1.2022 / Teams	15
Rääkkylä	20.1.2022 / Teams	18
Tohmajärvi	18.1.2022 / Teams	23
		103

5.1 MONIPAIKKAISEN TYÖN MUOTOJA JA KEHITTÄMISTARPEITA

Lähes kaikissa kunnissa tunnistettiin monipaikkaista työtä tekeviä väestöryhmiä. Yksi tällainen merkittävä ryhmä ovat vapaa-ajan asukkaat, jotka työskentelevät jopa kuukausia vuodessa kesämökeiltä käsin. Jotta tämä on mahdollista, korostettiin keskusteluissa, että nopeat tietoliikenneyhteydet tulee olla kunnissa kunnossa.

Rääkkylässä, jossa on kattava valokuituverkko, tehdään paljon etätöitä mökeiltä käsin. Nopeat tietoliikenneyhteydet mahdollistavat, että mökeiltä voidaan työskennellä niin paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti kuin globaalisti. Mökeiltä tehdäänkin muun muassa korkean tuottavuuden it-työtä ja kansainvälistä työtä. Keskusteluissa korostettiin, että monipaikkaisuus tulisi saada paremmin näkyväksi. Monipaikkaiset tuovat alueelle monenlaista osaamista ja kapasiteettia ympäri vuoden. Tätä ei kuitenkaan tunnisteta ja osata hyödyntää vielä riittävästi. Ilmoille heitettiinkin idea digitaalisesta alustasta, jonka kautta eri alojen osaajat, mukaan lukien monipaikkaiset, voisivat tehdä itsensä näkyväksi, ja alusta tukea keskinäistä verkostoitumista, yhdessä tekemistä ja uuden innovointia.

”Monipaikkaiset pitäisi saada näkyväksi. Täällä on valtava määrä osaamista ja kapasiteettia ympäri vuoden. Suomalaisia huippuosaajia pyörii täällä, eikä tätä osata hyödyntää.” (Rääkkylä)

Vaikka monipaikkaista työtä tehdään paljon kesämökeiltä ja kotitiloilta käsin nousi keskusteluissa vahvasti esiin myös erillisten etätyötilojen tarve. Monipaikkaisesti työskentelevistä osalle on tärkeää, että vapaa-ajan asunto säilyy työstä vapaana alueena ja näin kuntiin kaivataan vuokrattavia tai vapaasti käytettävissä olevia työtiloja. Esimerkiksi Tohmajärvelle eri puolilta Suomea koronan myötä etätöihin tulleet ovat olleet yhteydessä kuntaan ja kyselleet työpisteitä. Työtilojen järjestymisessä on kunnan ja paikallisten yhdistysten keskinäisellä yhteistyöllä ollut tärkeä rooli.

Vapaa-ajan asukkaiden ohella yhdeksi monipaikkaista työtä tekeväksi ryhmäksi tunnistettiin kausityöntekijät kuten kaivostyöntekijät muun muassa Ilomantsissa. Kausityöntekijöiden joukossa on myös ulkolaisia työntekijöitä Keski-Euroopasta, ja osaa heistä kiinnostaa myös paikalliseen toimintaan kuten talkoisiin osallistuminen. Haasteeksi on kuitenkin osin tunnistettu kielimuuri ja keskusteluissa pohdittiinkin, voisivatko esimerkiksi metsästys- ja kalastusseurat, joiden toiminnassa ei tarvitse niin paljon kielitaitoa, toimia linkkinä ulkolaisten työntekijöiden saamisessa mukaan paikalliseen yhteisölliseen toimintaan. Tohmajärvellä monipaikkaista työtä tekeväksi ryhmäksi tunnistettiin myös keikkalääkärit, jotka majoittuvat osiaikaisesti vuokra-asuntoihin tai hotellimajoitukseen.

Myös pendelöijät eli toiselta paikkakunnalta päivittäin työssäkäyvät tunnistettiin yhdeksi merkittäväksi monipaikkaisten ryhmäksi. Keskusteluissa korostettiin, että työssäkäyntikunta voi muodostua pendelöijälle tärkeäksi paikaksi ei vain työpaikan vaan myös laajemmin ihmisten, alueen ja maisemien kautta. Vastaavasti pitkään jatkunut työskentely oman kotikunnan ulkopuolella voi aiheuttaa omassa kotikunnassa juurettomuutta eli tunnetta ettei oikein tiedä mihin kuuluu. Tilanteessa jos työ ja koti sijaitsevat eri kunnissa paikallisen yhdistystoiminnan koetaan auttavan osallisuuden ja kuulumisen kokemuksen syntymisessä.

Useammassa kunnassa käytiin keskusteluja myös monipaikkaisten vaikutuksista kuntatalouteen. Vapaa-ajan asukkaat, jotka viettävät useita kuukausia vuodessa mökeillään ovat tärkeä paikallisten palvelujen käyttäjäryhmä ja usein he ovat myös ahkeria kulttuurin käyttäjiä. Monipaikkaisten vaikutuksista kuntatalouksiin kaivattiin tarkempaa tietoa.

5.2 MONIPAIKKAISET YHDISTYKSISSÄ JA YHTEISÖISSÄ

Monipaikkaiset vaikuttavat eri tavoin paikallisyhteisöissä, kuten paikallisissa yhdistyksissä. Heillä on merkittävä rooli muun muassa urheiluseurojen toiminnassa. Esimerkiksi Iломantsissa urheilujoukkueiden kokoon saaminen on tietyissä lajeissa pitkälti monipaikkaisten varassa. Jopa puolet pelaajista asuu toisella paikkakunnalla ja ilman heitä joukkueita ei saataisi kasaan. Urheiluseurojen monipaikkaisilla jäsenillä on pääsääntöisesti suhde paikkakuntaan joko omien tai puolison sukujuurien kautta. Entiset paikkakuntalaiset ovat myös lahjoittaneet urheiluvälineitä urheiluseurojen käyttöön, minkä katsotaan ilmentävän niin ikään monipaikkaisuutta urheiluseuroissa. Keskusteluissa nostettiin esiin urheiluseurojen ohjaajapula ja pohdittiin, voisiko monipaikkaisten kautta saada uusia ohjaajia myös erikoisempiin lajeihin.

”Joukkueurheilulajien kokoon saaminen on pitkälti monipaikkaisten varassa, ilman heitä ei saataisi joukkueita kasaan.” (Iломantsi)

Myös kotiseudun ja kulttuuriperinnön vaalimiseen kiinnittyä merkittävää monipaikkaisuutta. Esimerkiksi Nurmeksien perinnetoimikunnan jäsenistä noin 40 % asuu muualla kuin Nurmeksissa. Monipaikkaiset jäsenet tuovat perinnetoimikunnan toimintaan nuorempaa väkeä sillä siinä missä paikallisten jäsenten keski-ikä on 62 vuotta, on tämä monipaikkaisten osalta 42 vuotta. Monipaikkaiset ovat kiinnostuneita kotiseutunsa historiasta ja kotiseudulla toteutettavista retkistä. Esimerkiksi Valtimo-seuran järjestämät retket alueen maisemakyläihin ovat olleet hyvin suosittuja. Myös Outokummussa, Rääkkylässä ja Tohmajärvellä monipaikkaiset ovat aktiivisesti mukana kotiseutuyhdistysten toiminnassa. He ovat kiinnostuneita sukujuuristaan, museovierailuista ja tekevät myös itse esineiden lahjoituksia museoihin. Historian ja hiljaisen tiedon ohella monipaikkaisia kiinnostaa myös perinteisten kädentaitojen opettelu kuten risuaidan tekeminen.

Monipaikkaiset vapaa-ajan asukkaat osallistuvat vaihtelevasti myös kylätoimintaan. Paitsi että heillä voi olla ratkaiseva merkitys kylätoiminnan ylläpitämiselle, vahvistavat he osallistumisellaan myös turvallisuuden tunnetta kylissä. Monipaikkaiset ovat keskeisessä roolissa esimerkiksi Savikylän maamiesseuran hallituksen toiminnassa. Myös talkoot ja erilaiset paikalliset tapahtumat vetävät monipaikkaisia. Tällaisia ovat muun muassa urheilutapahtumat sekä erilaiset kesä- ja kulttuuritapahtumat kuten rantakalailat ja kesäteatterit. On myös huomionarvoista, että monet paikalliset yhdistykset ovat toiminnaltaan monipaikkaisia. Paitsi, että osa yhdistyksistä toimii useamman kunnan alueella tekevät ne myös yhteistyötä lähikuntien yhdistysten kanssa ja ovat näin jo itsessään luonteeltaan monipaikkaisia.

Oma selkeä monipaikkaisten ryhmänsä ovat kesäasukkaiden ja -vieraiden lapset, jotka haikuvat kunnan ja paikallisten yhdistysten kuten 4H-yhdistyksen kesäleireille ja

liikuntaryhmiin. Esimerkiksi Ilomantsissa onkin linjattu, että kunnan kesäleireille voivat osallistua myös mökkiläisten lapset. Mökkiläiset käyttävät muutoinkin usein aktiivisesti kuntien liikunta- ja kulttuuripalveluja kuten uimakouluja, kuntosalia ja kirjastoa.

Monipaikkaiset tunnustetaan tärkeiksi ”kulttuurin kuluttajiksi” ja vaalijoiksi. Monipaikkaiset vaikuttavat erilaisissa kulttuuriyhdistyksissä kuten teatteriyhdistyksissä monipaikkaisina näyttelijöinä. Paikalliset kulttuuri- ja matkailukohteet houkuttelevat matkailijoita ja monipaikkaisia asukkaita kuten taiteilijoita paitsi kotimaasta myös ulkomailta. Keskusteluissa ideoituinkin, voisivatko monipaikkaiset toimia vaikuttajatyyppeinä, eräänlaisina kulttuurin lähettiläinä, jolloin heille tarjottaisiin ilmaista majoitusta some-markkinointia vastaan.

Järjestöilloissa käytiin keskustelua myös siitä, kuinka monipaikkaisia saataisiin aktiivisemmin mukaan paikalliseen yhteisölliseen toimintaan ja tuomaan uutta verta yhdistyksiin ja paikalliseen kehittämiseen. Erityisesti vapaa-ajan asukkaat, jotka viettävät usein kuukausia vuodessa mökkipaikkakunnalla tunnustetaan ryhmäksi, jotka haluttaisiin tiiviimmin mukaan paikalliseen yhdistystoimintaan sekä kuntien kehittämiseen. Mökkiläiset nähdään myös ryhmänä, joiden voi olla helpompi nähdä uusia kehittämismahdollisuuksia kuin koko ikänsä paikkakunnalla asuneiden. Mökkiläisenä voi olla myös ”sopivan kokoista vaikuttaa” esimerkiksi mökkiläistoimikunnan kautta.

Monipaikkaisten tavoittamiseksi keskusteluissa korostettiin monikanavaista viestintää. Sukulaisuus- ja ystävyys-suhteet ovat tärkeä väylä paikallisen tiedon välittymiselle, mutta tämän lisäksi korostettiin erityisesti paikallislehtien ja paikallisten yhdistysten roolia. Ehdotettiin, että kesäasukkaille lähetettäisiin kesän kynnyksellä ”kunnan terveiset” henkilökohtaisena postina ja paikallislehti tapahtumaliitteineen kuten osassa kuntia jo tehdäänkin. Myös kesätapahtumiin voisi sisällyttää selkeästi monipaikkaisille suunnattua viestintää. Keskusteluissa nousi esille kuitenkin myös viestinnän haastavuus. Mitä useammassa kanavassa tietoa jaetaan, sitä enemmän tiedon päivittäminen vaatii työtä ja resursseja. Lisäksi esimerkiksi Liperissä käytiin keskustelua siitä, missä määrin paikallista infrastruktuuria, kuten liikuntapaikkoja, halutaan tarjota ilmaiseen käyttöön kunnan ulkopuolisille asukkaille.

Paikalliset yhdistykset nähdään tärkeinä tahoina, jota kautta monipaikkaisiin voidaan saada luontevasti yhteys. Toisaalta jotta monipaikkaisille välittyisi tieto paikallisten yhdistysten toiminnasta, on tärkeää, että yhdistykset huolehtivat viestinnästään kuten nettisivujen ajantasaisuudesta ja tiedotuksesta lehtien tapahtumasivuilla. Vapaa-ajan asukkaat seuraavat mökkikyliensä asioita myös kylien Facebook-sivujen kautta, jos tällaiset löytyvät. Viestinnän suhteen on tärkeää myös muistaa, ettei sähköinen viestintä tavoita ja palvele kaikkia ja näin on tärkeää ylläpitää myös perinteistä postitse tapahtuvaa viestintää.

5.3 MONIPAIKKAINEN HOIVA

Kaikissa kunnissa tunnustetaan monipaikkaista hoivaa. Kyse on pitkänkin matkan takaa säännöllisesti vierailevista omaisista, joiden vierailun motiivina on avun ja hoivan antaminen ikääntyneille vanhemmille tai sukulaisille. Vierailun ollessa pidempikestoista, yhdistyy tähän työssäkäyvien osalta usein myös etätyöt, tai vastaavasti otetaan vuorotteluvapaata.

Keskusteluissa nousi esiin, että ihmiset myös järjestelivät elämänsä uudelleen hoivan vuoksi. Aikansa jatkunut etähoiva johtaa toisinaan myös paikkakunnalle muuttoon. Esimerkiksi kotitiloille on muuttanut aikamiespoikia, jotka samalla hoitavat vanhempiaan. Esimerkkeinä kerrottiin myös tapauksista, jossa muualla asuvat omaiset ovat muuttaneet väliaikaisesti lähemmäksi ikääntyviä omaisiaan akuutin hoivan tarpeen lisääntyessä.

Ihmiset järjestelivät elämänsä uudelleen monipaikkaisen hoivan vuoksi.

Järjestöilloissa käytiin usein keskustelua siitä, mihin omaisen voisi etäältä ottaa yhteyttä kohtiessaan huolta iäkkäistä vanhemmistaan tai sukulaisistaan. Tärkeäksi tahoksi tunnistettiin omaishoitajien yhdistys, josta saa neuvoa ja tukea omaisen hoitoon. Niin ikään yhdistykset kuten Sydänyhdistys ja Muistiyhdistys koettiin tärkeiksi tahoiksi saada keskusteluapua.

Koska omaisen hoiva on kuitenkin lopulta aina lähityötä, kaivattiin neuvojen ja keskusteluavun ohella myös konkreettisia tukiverkostoja ja naapuriaputyypistä toimintaa. Keskusteluissa nostettiin esiin, että kylillä asuvat ikääntyneet sinnittelevät usein pitkään yksin tai keskenään ja pohdittiinkin, voisiko kyläyhdistys tai muu vastaava kylätasolla toimiva yhdistys toimia linkkinä tai konkreettisena apuna naapuriaputyypiseen toimintaan. Kylille kaivattiin organisoitua naapuriapurinkitoimintaa. Paikoin tämän tyyppistä toimintaa on yritettykin kehittää ja esimerkiksi kylien pelastusryhmien katsotaan osaltaan olevan apuna. Keskusteluissa todettiin, että kunnissa ja kylillä toimii paljon yhdistyksiä, jotka voisivat toimia ikääntyvien apuna ja osana heidän tukiverkostoaan. Keskusteluissa pohdittiin kuitenkin myös sitä, mitä avun vastaanottaminen edellyttää ja keltä ikääntyvät suostuvat apua vastaanottamaan.

“Maailma on täynnä auttavia käsiä” (Liperi)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-ESITYKSET

Raportti osoittaa, että monipaikkaisuus on monimuotoinen ja merkityksellinen ilmiö Pohjois-Karjalassa. Hankkeessa selvitettiin vapaa-aikaan, työhön ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvän monipaikkaisuuden merkitystä ja laajuutta maakunnassa. Erityisesti vapaa-aikaan liittyvä monipaikkaisuus vaikuttaa merkittäväällä tavalla Pohjois-Karjalassa aikaansa viettävien määrään. Maakunnan haja-asutusalueilla voi kesäkautena yöpyä jopa kolmannes enemmän väestöä kuin talvikaudella. Monipaikkaiset vapaa-ajan asukkaat ovat merkittävä ryhmä, jotka lisäävät maakunnan ja kuntien väestömäärää kausittaista varsin merkittävästi. Pohjois-Karjalassa on noin 24 500 kesämökkiä, mikä on 28,6 % suhteessa vakituisiin asuntokuntiin. Lähes kolmannes (29 %) mökin omistajista asuu virallisesti maakunnan ulkopuolella. Vapaa-ajan asukkaiden merkitys on erityisen suuri Heinävedellä ja Rääkkylässä, jossa vapaa-ajan asuntoja on enemmän kuin vakituisesti asuttuja asuntoja.

Työhön liittyvällä monipaikkaisuudella on vähäisempi vaikutus maakunnan väestömäärän vaihteluun. Pohjois-Karjalan ulkopuolelta käsin käy maakunnassa töissä suunnilleen saman verran työntekijöitä kuin pohjoiskarjalaisia käy töissä maakunnan ulkopuolella. Myös opiskelijoita muuttaa vuosittain maakuntaan suunnilleen saman verran kuin alueelta muutetaan pois muualle opiskelemaan. Vaikka maakuntatasolla työhön ja opiskelemaan liittyvän monipaikkaisuuden vaikutus on suhteellisen pieni, voi se paikallisesti olla merkittävä. Myös kausityöntekoon liittyvä monipaikkaisuus on paikallisesti merkittävää. Esimerkiksi maataloudessa työskentelee vuosittain Pohjois-Karjalassa noin 2000 kausityöntekijää, joista liki puolet asuu vakituisesti ulkomailla.

Sosiaalisiin suhteisiin liittyvänä monipaikkaisuuden olemassa olevana ja vahvistuvana ilmiönä tunnistetaan hoivaan liittyvää monipaikkaisuutta. Maakunnan väestö ikääntyy ja erityisesti maaseudulla asuvien ikääntyneiden ihmisten lähiomaiset asuvat kaupungistumiskehityksen myötä entistä kauempana. Tämän myötä maakuntaan suuntautuu hoivaan liittyvää monipaikkaisuutta, kun alueella vierailaan hoitamassa ikääntyvien omaisten asioita ja tarjoamassa heille hoivaa. Tarkkaa tietoa ilmiön laajuudesta ei ole kuitenkaan saatavissa olemassa olevien tietolähteiden pohjalta. Pohjois-Karjalassa on kuitenkin yli 8 400 yksinasuvaa yli 75-vuotiasta henkilöä ja ikääntyvien yksinasuvien voidaan olettaa olevan yksi keskeisimmistä monipaikkaisen hoivan kohderyhmistä.

Hankkeessa tehtiin kyselytutkimus maakunnan ulkopuolella vakituisesti asuville vapaa-ajan asunnon omistajille, johon saatiin liki 600 vastausta. Ulkomaakuntalaiset ovat kyselyn perusteella aktiivisia vapaa-ajan asuntojen käyttäjiä, keskimäärin käyttöpäiviä kertyy 85 päivää vuodessa ja käyttöaste on lisääntynyt viime vuosina. Työikäisistä vastaajista varsin monet, joille etätö on ylipäänsä mahdollista, ovat viime vuosina myös työskennelleet vapaa-ajan asunnolta käsin ja ovat halukkaita tekemään etätöitä myös jatkossa. Yllättävän suuri osuus, yli neljännes, työikäisistä vastaajista on kiinnostunut myös muista koko- tai osa-aikaisista työmahdollisuuksista Pohjois-Karjalassa. Kiinnostuneiden joukossa on hyvin erilaisissa ammateissa työskenteleviä kuten sote-alan työntekijöitä, opettajia ja päällikkötehtävissä työskenteleviä.

Ulkomaakuntalaisista vapaa-ajan asukkaista noin puolet ovat kiinnostuneita seuraamaan mökkikunnan asioita ja osallistumaan kylän ja kunnan tapahtumiin. Monet osallistuvat tai ovat kiinnostuneita myös alueen vapaa-ajan toiminnasta, sosiaalisen median ryhmistä ja joka kymmenes kuuluu jo nyt johonkin alueen yhdistykseen ja lähes saman verran on heitä, jotka olisivat kiinnostuneita mökkikuntansa yhdistystoiminnasta. Lähes joka neljäs kyselyyn vastannut vapaa-ajan asukas myös kertoo, että vapaa-ajan asunnolla vietettyyn aikaan liittyy nyt tai tulevaisuudessa alueella asuvan lähiomaisen hoivaa tai avunantoa.

Toimenpide-esitykset:

Yleisiä:

- *Monipaikkainen asuminen on vahvistuva ilmiö Pohjois-Karjalassa ja tämä on tärkeä tunnistaa ja huomioida niin kuntien strategioissa, alueellisten ja paikallisten yhdistysten toimintasuunnitelmissa kuin hyvinvointialueen palvelusuunnittelussa. Erityisesti niissä kunnissa, joissa kehittämispotentiaalia on paljon voisi kuntastrategioiden ohella olla paikallaan myös erillinen ohjelma monipaikkaisuuden huomioimiseksi.*
- *Monipaikkaisuuden haltuunotto edellyttää, että monipaikkaisuuden paikkaperustaista tarkastelua ja tietopohjaa syvennetään. Koska monipaikkaisuus näyttäytyy hyvin omanlaisenaan eri kunnissa, tulisi erityisesti kuntapohjaista tietopohjaa syventää tukemaan paikallisten kehittämistoimenpiteiden kohdentamista.*
- *Paikallisen tiedon ohella kartoitetaan olemassa olevia hyviä käytäntöjä niin Pohjois-Karjalassa kuin maakunnan ulkopuolella ja edistetään hyvien käytäntöjen paikallista soveltamista ja alueiden välistä oppimista.*
- *Monipaikkaisuuden hyödyntäminen paikallisessa kehittämisessä edellyttää viestinnän kehittämistä, jotta erilaiset monipaikkaiset ryhmät tavoitetaan nykyistä paremmin. Viestintää tulee kehittää monikanavaisesti ja erilaisten ryhmien tarpeet huomioiden.*

Monipaikkaiseen ja paikkariippumattomaan työhön liittyvät esitykset:

- *Paikkariippumaton työ on voimistuva ilmiö ja tämä edellyttää laajakaistayhteyksien sekä etätyötilojen kehittämistä kunnissa. Etätyötilojen kehittäminen auttaa myös lisäämään monipaikkaisten asukkaiden sosiaalista verkostoitumista alueelle. Tässä erityisesti kunnilla on tunnistettavissa keskeinen rooli, mutta etätyötiloja voidaan kehittää myös yhteistyössä paikallisten yhdistysten ja yritysten kanssa.*
- *Monipaikkaisten osaajien tunnistaminen on oma haasteensa ja tämän kehittämiseksi tulisi pilotoida erilaisia ratkaisuja, kuten yhteisöllistä digitaalista osaamisalustaa, joka toisi näkyväksi ja verkottaisi paikallisia osaajia, monipaikkaiset mukaan lukien, tiiviimpään yhteistyöhön ja innovointiin.*
- *Hankkeessa tehdyssä kyselyssä selvisi, että monipaikkaisten asukkaiden joukosta voisi löytyä myös koko- tai osa-aikaista työvoimapotentiaalia. Tätä potentiaalia tulisi selvittää tarkemmin.*

Monipaikkaisten asukkaiden osallisuuteen liittyvät esitykset:

- *Monipaikkaiset asukkaat on syytä huomioida kuntien osallisuustyössä. Tähän opastaa jo vuonna 2019 kuntalain 22,2 §:ään tehty lisäys.*
- *Paikallisissa yhdistyksissä tulisi miettiä konkreettisesti, miten monipaikkaisia saadaan toimintaan mukaan yhdenvertaisesti alueen asukkaiden kanssa. Monipaikkaiset tulisi huomioida tarjoamalla kokouksiin myös etäosallistumismahdollisuus ja kehittämällä yhdistysten viestintää tavoittamaan nykyistä paremmin myös monipaikkaisia. Monipaikkaisten asukkaiden tavoittamiseksi kunta on luonteva yhteistyötaho.*
- *Paikallisyhteisöissä tulisi pyrkiä tunnistamaan ja huomioimaan myös se, millaiseen pop-up tyyppiseen ns. neljännen sektorin toimintaan monipaikkaiset olisivat halukkaita osallistumaan.*
- *Monipaikkaisilla asukkailla on monenlaista osaamista ja tämän osaamisen integroiminen osaksi paikallisia verkostoja ja toimintaa voi luoda uudenlaisia mahdollisuuksia myös alueen vakituisille asukkaille (esimerkiksi erilaisten liikuntalajien ohjaustoiminta, kurssien vetäminen, vapaaehtoistyö).*
- *Mökkiläisten järjestäytymistä ja osallisuutta voidaan tukea esimerkiksi mökkiläisyhdistysten, toimikuntien ja mökkiläisiltojen kautta. Muuan muassa Vapaa-ajan asukkaiden liitto (VAAL) tarjoaa tukea paikallisten mökkiläisyhdistysten perustamiseen.*
- *Mökkiläisten kiinnostusta tulla mukaan paikalliseen yhdistys- ja kylätoimintaan tulisi kartoittaa tarkemmin, ja toisinpäin tunnistaa ja huomioida mökkiläiset esim. kyläturvallisuustoiminnassa.*
- *Joustavia (liikkuvia) palveluja tulee kehittää huomioiden myös monipaikkaiset.*

Monipaikkaiseen hoivaan liittyvät esitykset:

- *Monipaikkaisen hoivan laajuutta ja kehittämistarpeita tulee selvittää tarkemmin. Tehty kartoitus osoittaa, että erityisesti maakunnan ikääntyvän väestön hoivaan voi liittyä merkittävässä määrin monipaikkaista hoivaa, jonka merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Jatkossa olisi tarpeen selvittää mm.*
  - *Miten etäällä asuvat omaiset saavat tietoa paikallisista omaisistaan? Mistä saa tukea ja apukäsiä? Voisivatko järjestöt/yhdistykset tarjota naapuriaputyypistä hoivatukea ikääntyville, joiden omaiset asuvat etäällä (monipaikkaisen hoivan tuki)?*
  - *Voisivatko kunnat tarjota tyhjäksi jäänyttä asuntokantaa monipaikkaisille hoivajille väliaikaisiksi majoituspaikoiksi, kuin myös etätalon kokeiluihin.*
- *Esitetään, että hyvinvointialue, kunnat, seurakunnat ja järjestöt/yhdistykset perustavat paikallisia kumppanuuspöytiä ratkomaan monipaikkaisen hoivan kysymyksiä ja yhteistyötarpeita.*

LÄHTEET

- Hannonen, O. (2020). [In search of a digital nomad: defining the phenomenon](#). Information Technology & Tourism, 22(3), 335–353.
- Luke 2022. Tilastotietokanta. [Maatalous- ja puutarhayrityksissä työskennelleiden henkilöiden lukumäärä alueittain](#).
- Miettinen, A., Hakovirta, M., Saarikallio-Torp, M., Haapanen, M., Kurki, P., Kallioma-Puha, L., Sihvonen, E., Heinonen, H-M., Kivistö, N. (2020). [Lasten vuoroasuminen ja sosiaaliturva. Vuoroasumisen nykytila ja merkitys etuus- ja palvelujärjestelmän kannalta](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:51.
- Pitkänen, K., & Strandell, A. (2018). [Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys](#). Maaseudun uusi aika, 26(2–3), 6–23.
- Rannanpää, S., Antikainen, J., Aro, R., Huttunen, J., Hovi, S., Pitkänen, K., ... & Weckroth, M. (2022). [Monipaikkaisuus – nykytila, tulevaisuus ja kestävyys](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9.
- Ruuskanen, P., Jousilahti, J., Faehnle, M., Kuusikko, K., Kuittinen, O., Virtanen, J. & Strömberg, L. (2020). [Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47.
- Saukkonen, P. (2021). [Pohjois-Karjalan Maaseutuluotain 2021](#). Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia.
- Syke (2022). [Monipaikkainen Suomi – alueellista tietoa monipaikkaisuuden eri muodoista](#).
- Tak research (2022). Visitor. Heinävesi. [Majoitustilastot ja matkailutilastot](#).
- Tilastokeskus (2022a). [Alueella työssäkäyvät \(työpaikat\) alueen, toimialan \(TOL 2008\), sukupuolen ja vuoden mukaan](#).
- Tilastokeskus (2022b). [Alueella työssäkäyvät \(työpaikat\) työpaikan alueen, pendelöinnin, koulutusasteen, iän ja vuoden mukaan](#).
- Tilastokeskus (2022c). [Asuntokunnat koon ja talotyypin mukaan](#).
- Tilastokeskus 2022d. [Asuntokunnat koon, vanhimman iän ja sukupuolen sekä talotyypin mukaan](#).
- Tilastokeskus (2022e). [Kesämökki alueittain](#).
- Tilastokeskus (2022f). [Maakuntien välinen muutto iän ja sukupuolen mukaan tulo- ja lähtömaakunnittain](#).
- Tilastokeskus (2022g). [Tunnuslukuja väestöstä alueittain](#).
- Tilastokeskus (2022h). [Tutkintotavoitteisen koulutuksen vieraskieliset ja ulkomaalaiset opiskelijat koulutusalueen ja koulutussektorin mukaan](#).
- Tilastokeskus (2022i). [Työlliset asuinalueen, pendelöinnin, koulutusasteen, iän ja vuoden mukaan](#).
- Tilastokeskus (2022j). [Väestö iän \(5-v.\) ja sukupuolen mukaan](#).
- Vihinen, H. & Ovaska, U. (2020). [Maaseutubarometri 2020](#). Yrittäjyys ja elinkeinot maaseudulla. Luonnonvarakeskus.
- Visit Finland (2022). [Vuosittaiset yöpymiset majoitusliikkeen toimialan ja matkan tarkoituksen mukaan](#). Tilastotietokanta Rudolf.
- Voutilainen, O., Korhonen, K., Ovaska, U., & Vihinen, H. (2021). [Mökkibarometri 2021](#). Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2021. Luonnonvarakeskus, Helsinki.
- YLE (2022). [Outokumpu noussut muuttovoittoisten kuntien joukkoon](#). Yle 5.8.2022.

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

